

mladika

2013

št. 10

CENA 4,00 €

MARTINA PIKO-RUSTJA

**Etnološka raziskovalna
dejavnost in sodobni
(družbeni) izzivi na Koroškem**

Tomaž Simčič

FRANČIŠKOV OBRAT

Mitja Šegina

PESMI

Jóže Bajzek

BOŽIČNO OKNO

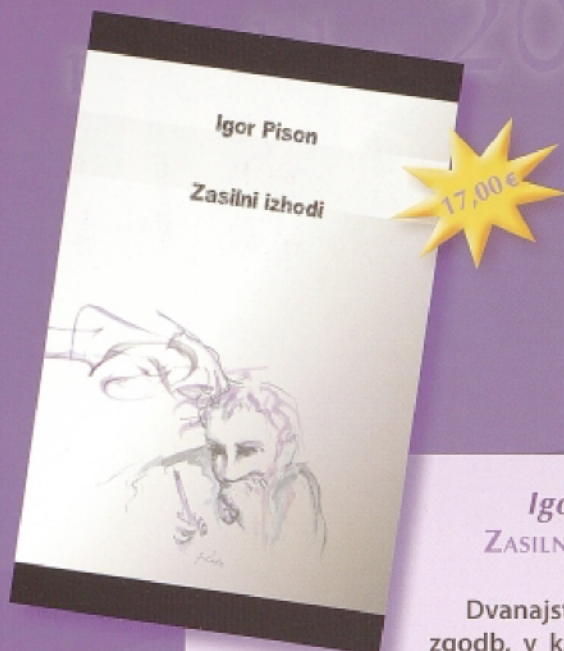
UVODNIK

MOJCA POLONA VAUPOTIČ

SESTRI BAJEC

KAZALO

Jože Bajzek: Božično okno	1
Ivana Hauser: Črepinje in luna	2
Mitja Šegina: Pesmi	6
Nada Lomovšek: Pesmi	11
Irena Žerjal: Peta Avenija in smrtne zagate (16)	13
Peter Merkù: Moje življenje v Nemčiji (XLVI)	16
Tomaž Simčič: Frančiškov obrat	20
Vladimir Kos: Njegova nepričakovanost	20
Martina Piko-Rustja: Etnološka raziskovalna dejavnost in sodobni (družbeni) Izzivi na Koroškem	20
Mojca Polona Vaupotič: Sestri Bajec	27
Antena	30
Ocene: I. Tavčar, Odselitev (N. Zaghet); Peterlinov zbornik (M. Cenda)	35

Igor Pison
ZASILNI IZHODI

Dvanajst kratkih
zgodb, v katerih se
vsakdanjost sooča
z absurdom sodobnega časa, a skozi
ironično gledališče mladega tržaškega
pisatelja.

*Vsem bralcem in prijateljem
voščimo blagoslovljen božič
in srečno novo leto 2014*

SLIKA NA PLATNICI: Božič v baziliki Sv. Antona v »evropskem« predelu Istanbula v Turčiji (foto M. Susič).

Uredništvo in uprava:
ul./via Donizetti 3, 34133, Trst/Trieste, Italia (EU)
tel. 040-3480818; fax 040-633307
uprava@mladika.com; redakcija@mladika.com
www.mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.o.

Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu dne
21.4.1999 pod številko 114276. Vpisana v se-
znam ROC dne 15.10.2005 pod številko 11721.

Član USPI (Zveze italijanskega
periodičnega tiska)
Reg. na sodišču v Trstu št.193 dne
6.4.1957 • ISSN 1124 – 657X

Tisk: Grafika Soča d.o.o. – Nova Gorica
Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Erika Jazbar, Ivo Jevnikar, Marij Ma-
ver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia
Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Jernej Šček, Neva
Zaghet, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Jadranka Cergol, Peter Černic,
Marija Češčut, Danilo Čotar, Liljana Filipčič, Diomira Fabjan Bajc, Lučka
Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Milan Nemač, Adrijan Pahor, Bruna Per-
tot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebulja, Peter Rustja, Ester Sferco,
Marko Tavčar, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Posamezna številka Mladike stane 4,00 €.
Celoletna naročnina za Italijo in druge države 30,00 €;
po letalski pošti: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Za plačilo lahko uporabite poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst.
Na banki: Zadruga kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso
(IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916; SWIFT: CCRTIT2TV00).

Jože Bajzek

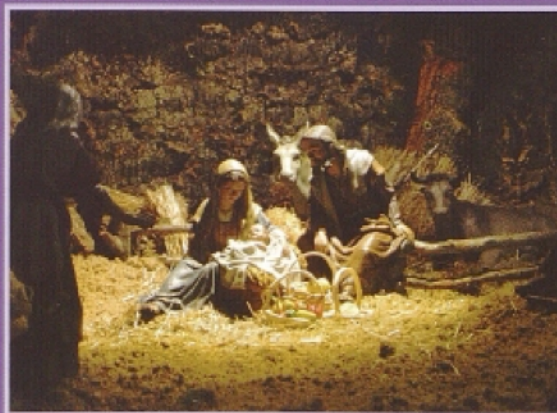
BOŽIČNO OKNO

2011

Zadnje desetletje bi lahko poimenovali desetletje strahu. Strah nas je terorizma, ekonomske depresije, poplav, tajfunov in raznih katastrof. Še bolj nas je strah, da bi odpovedala televizija, internet ali prenosni telefon, ker bi se ob tem čutili izgubljeni v svetu. Ta strah nas nenehno ogroža in razjeda naš mir in naše dobro počutje. Tako vidimo svet in okolje, v katerem živimo, skozi okno svojega lastnega strahu, ki nas vedno bolj oddaljuje od notranjega miru, ki si ga tako želimo v najbogatejših polnih urah svojega življenja.

V neko stanovanjsko naselje se je vselila nova družina. Sosedje so jo z radovednostjo opazovali, kot je to običajno, kadar se nekdo nekam priseli. Najbližja soseda jih je še posebno opazovala, predvsem ob sobotah, ko so obešali perilo. Njihovo perilo se ji je vedno zdelo umazano, kljub temu, da naj bi bilo na sveže oprano. O tem je pogosto poročala svojemu možu. Nekega dne pa je bila zelo začudena, ker je pri sosedih zagledala čisto perilo. Rekla je možu: »Poglej, poglej, danes pa ima soseda zelo čisto perilo. Verjetno se je pozanimala, kako se pere pri nas in kakšna sredstva uporabljamo, da dobro operemo perilo«. Mož pa ji je odgovoril: »Veš, danes zjutraj nisem mogel več spati, in ko sem imel veliko časa, sem pomil vsa naša okna, ki so bila že precej umazana«.

Morda bi tudi mi morali oprati okna svojega srca, da naš pogled ne bi bil tako zamegljen in bi bili sposobni videti več lepih stvari, ki nas obdajajo. Božič nam prinaša mir, ki ga lahko najdemo tudi v prestrašenem svetu, če najdemo dovolj prostora v svojem očiščenem srcu. Z očiščenim oknom srca lahko spoznamo Stvarnika v jaslih, Odrešenika sveta v hlevu, Neskončnega v materinem telesu, Gospoda veselja, ki leži na slami, Neizrekljivega, ki se izgovori v človeški besedi.

Rojeni otrok v betlehenskem hlevu spreminja zgodovino človeškega upanja, ker je Odrešenik, ki nam daje smisel za naše človeško bivanje. On je odrešenik sveta, ki je rojen med nami in želi postati tudi naš odrešenik. Dovolimo mu, da se rodi v naših srcih! Ne glede na to, kakšno je naše srce, grešno, slabotno, raztrgano, zavrženo, umazano, se On želi roditi v njem, ker se je v takem svetu rodil in je zato prišel na svet, da postane naš odrešenik.

Prvi, ki so se poklonili Jezusu v Betlehemu, so bili pastirji, takrat najbolj zavržena populacija ljudi na svetu. Pojmovali so jih kot nečiste in nevedne, bili so zadnji in najbolj omalovaževani v celotni družbi. Toda oni so bili prvi, ki so se poklonili Novorojenemu Stvarniku veselja. Niso mogli pričati na sodišču, ker jih niso priznali kot ljudi. Judje so imeli zakon, da niso pomagali poganom in pastirjem. A Bog je izbral njih, da so bili priča rojstvu njegovega sina.

Jezusovo rojstvo, rojstvo Božjega sina na zemlji, dokazuje veličino človekove vrednosti. Največji dokaz človekove vrednosti je prav ta, da se je sam Bog rodil na zemlji in je prišel prebivati med nas v človeški podobi. Prehodil je vso človeško pot bivanja od rojstva do smrti.

Če ne bi bilo božiča, ne bi vedeli, kdo je Bog, ki ga je oznanil Jezus. Če ne bi bilo božiča, nam ne bi bili odpuščeni naši grehi, ker nas je Jezus s svojo krvjo odrešil. Če ne bi bilo božiča, bi bile naše molitve neuslišane, ker nas Bog usliši po Jezusu. Če ne bi bilo božiča, bi bilo naše upanje neutemeljeno, kajti v Jezusu je vse naše upanje, kot pravi sveti Pavel.

Božični prazniki, spomin Jezusovega rojstva, so za nas kristjane in vse ljudi nekaj edinstvenega in veličastnega. Prav zato si tudi danes v našem prestrašenem svetu lahko zaželimo blagoslovljene in miru polne praznike, napolnjene z upanjem Jezusovega rojstva.

Ivana Hauser

Črepinje in luna

Novela je bila priporočena na 41. literarnem natečaju revije Mladika

Dolgčas pa tak. Spet čakam zaman. Vsi sklepi me že boljijo od poležavanja na tem trdem asfaltnem parkirišču. Tudi glavo mi hoče raznesti, saj avtomobili kar naprej kihajo vame svojo zadušljivo sapo. In ti čudni ljudje tod okoli. Gledajo me kot bi bil okužen, pačijo obraz in se me na daleč izogibajo. Baje naj bi bil nevaren, zato gorje, če se mi približa kak otrok. Mislijo, da sem res tako butast in ne vem, kdaj moram ugrizniti, kdaj biti ponižno vljuden, kdaj brezbrizen. Sploh pa so otroci nam zelo naklonjeni. Ni ga otroka, ki si ne bi želel svojega psa. Otroci niso hudobni, celo zjočejo se včasih nad krivico, ki se nam dogaja. Imam jih rad, ker so zelo iskreni. Kadar se smejejo, je to smeh resnične radosti. Če jočejo, jočejo iz dna duše. Potem ti otroci odraščajo in se od odraslih učijo sovražiti.

Se je prejšnji dan pred menoj ustavil fantič. Prst je držal v ustih, me nekaj časa zvedavo gledal in vprašal: »Zakaj ležiš tukaj? Te bo avto povozil.« Pritekla je njegova mama, ga zgrabila za roko in histerično vpila:

»Beži stran od te mrcine! Te bo šavsnil.« Mali pa se je obračal nazaj, mi mahal in rekel: »Pa-pa«, ko ga je ona vlekla proč. Odraslemu človeku grem včasih tako na živce, da me podi in z zmerjavkami bruha svojo jezo name. Tudi brcnil bi me, če ga ne bi bilo strah. Saj ne vem, ali bi se splačalo tvegati in ga ugrizniti. Zato se raje potuhnem in umaknem, čeprav me to silno ujezi in sem besen, da bi trgal. Takemu brezsrčnežu tudi moji zobje ne bi zdramili vesti. Kadar pa me dober človek ozmerja, se tudi umaknem, ampak takrat sem žalosten.

Neka olepotičena človekova samica, ki je bila še zadušljivo navonjana, je modrovala, da sem zane-marjen, grd, pa še bolan naj bi bil, ker mi dlaka štrli.

»Ja, ja, kako bi kaj tebi štrlela na mojem mestu,« bi ji najraje zabrusil. A vseh teh neumestnih pripomb in žalitev sem se nakako že navadil. Včasih mi postaja celo zanimivo.

Nekoč sem ležal na pločniku, skrit v senci avtomobila, ko je na visokih štrcljih mimo pripetkala človeška samica. Ni me videla in spotaknila se je ob mojo taco, ki sem jo molil naprej. Prestarala se je, po sračje zavreščala in toliko, da se ni položila na nos. Jaz pa sem počasi vstal, se mirno umaknil, svoj rep potegnili med

zadnji taci in ga krotil, da ni veselo mahal od same smešnosti. Čisto drugače pa me vznemirijo tista nemogoča imena, s katerimi me kličejo. Dlaka se mi narsrši, ko slišim Floki, Pipi, Lumpi, Pazi. Nak, na taka cuckasta imena se pa že ne bom odzival! Saj sploh niso primerna za stan. Moje pravo, edino in častno ime je Pan. Jaz sem vendar plemeniti pes Pan. Najlepši, najbistrejši in najzvestejši hišni prijatelj. Oh, kako dolgo mi že nihče ni rekel: »Pan, sedi! Pan k nogi! Pan išči!« Časovno ne znam povedati. Vem le, da je vmes bil že sneg, potem je po parku lepo dišalo in cvetelo, nato je bilo grozno vroče, da sem klecal od žeje. Pa je čez čas spet postalo vražje mrzlo. Ni mi zrasla prava dlaka, ker nisem več dobival vitaminov. Štrlela je, mraz se je zajedal v kožo in grizel moje kosti. Takrat sta se mi zadnji taci začeli tresti. Kar naprej migljata in se sploh nočeta več umiriti. Ljudje pa mislijo, da se tresem, ker se jih bojim. Brrr, kar zgrozi me ob misli na tiste dolge prezeble dneve. Dež me tudi spravlja v slabo voljo. Moker kožuh je mrzel in težak. Zato ga večkrat otresem, da se nekoliko znebit mokrote. Toda gorje mi, če sem takrat blizu kakega človeka in kapljice z mojih dlak poskačejo na njega. Naučil sem se že, da moram bežati, kolikor morem, ko zaslišim človeka rjoveti.

Nekoč me je nek človek ozmerjal, ker sem se polulal na gumo njegovega avtomobila. Zavpil je name: »Mrcina potepuška, poberi se,« in je brcnil proti meni. Na srečo sem se še pravi čas umaknil, njegova noga pa je z vso močjo udarila v avto. Zatulil je, skakal po eni nogi in metal kamenje za mano.

To, glede potepuha, priznam, da je imel čisto prav. Že dolgo sem brez gospodarja. Toda nekoč sem ga imel. Oooo, to so bili časi. Bili smo velika družina. Jaz in otroci Luka, Nina in Boro, potem oči, mamica, dedek, babica. Svoje ležišče sem imel kar v hiši, da sem se lahko po celem stanovanju sprehajal. Samo v shrambo nisem smel, meni pa je prav tam najbolj dišalo. Poležaval sem pred njenimi vrati in bil nenehno v napoto, ko so hodili tja po klobase. Jedel sem same dobrote, lahko sem si jih celo izbiral. Moja skleda je bila vsak dan umita in čista. Kaj pomenita lakota in mraz, sploh nisem vedel.

Otrokom sem zelo rad nagajal. Posebno še, ko so pisali nalogo. S taco sem jih praskal po kolenih in

bevskal tako dolgo, da so zvezke skrili v torbe, torbe pa v omare. Potem smo se skupaj šli šolo. Veliko lekcij sem že znal, kot na primer: daj taco, sedi, k nogi ... Moja najljubša lekcija pa je bila, išči žogo. Zalučali so jo po travniku, jaz pa sem jo moral najti. Bilo je tekanja in lovljenja do onemoglosti.

Kadar sem se čohal, so me hitro okopali in me celega zdrgnili z belo peno, da sem dišal. Dišal seveda za njihov voh. Za mene pa je bil to neznanski smrad, ki mi je s telesa spral vse odtenke mojih žlahtnih vonjav. Kihal sem in pihal, a niso odnehali. Drugi dan moje vohalo ničesar ni zaznavalo, ker mi je tista bela pena v nosu zmešala vse signale. Takrat sem lahko glodal navadno poleno, prepričan, da glodam kost. Tudi na sprehodu sem bil čisto zbežan in se obnašal skrajno butasto. Ob ograji sem zaman iskal pozdrave, ki so mi jih puščali moji pasji prijatelji, ko so pocurljali robove poti, ograje in grme. Še včeraj popoldan jih je bilo vse polno, zdaj pa moje vohalo ni našlo nobenega.

Vse to je bilo treba potrpeti za naklonjenost in hvalo, ki sem ju bil deležen po takem temeljitem pranju. Na nek način pa sem ob tem tudi užival, saj so me potem vsi po vrsti trepljali, božali, česali in govorili: »Mmm, kako dišiš. Kako si lep.« Takrat sem smel skočiti celo na posteljo in se pocarkljati. Vsakega posebej sem imel neznansko rad in do smrti bi se boril zanje, če bi bili v nevarnosti.

Zdaj tukaj na parkirišču vsak dan znova ugibam, ali je bilo res ali sem vse to le sanjal. Čakaj, kako je že bilo?

Babice in dedka že dolgo ni bilo več. Otroci Luka, Nina in Boro so postali odrasli ljudje. Odšli so, kdo ve kam. Vedno redkeje so prihajali domov, pa še takrat so me kar tako, mimogrede pogledali. Nič več božali ali se z menoj poigrali, čeprav sem jim na vso moč mahal z repom. Želel sem si vsaj malo trepljanja, za tekanje sem postal nekoliko len. Tudi gospodinja mamca je nekega dne izginila. Pri hiši je bil samo še gospodar oči. Postal je godrnjav, tarnal je o nekih nadelžnih skrbeh in me grdo gledal. Da bi ga potolažil, sem mu obliznil roko, on pa me je le nejevoljno odrinil. Nisem bil užaljen, zato sem s svojim jezikom sočutno podrsal še po njegovi hlačnici. Poliz je moj največji poklon. S tem izrazim vso predanost, ljubezen in spoštovanje. Zato ga poklonim le izbranim.

Nekega jutra so gospodarja očija odnesli v rumen avto in ga odpeljali. Ostal sem sam doma. Kmalu za tem se je na dvorišču ustavil avto s človekom nagnusnega vonja. Nikdar prej ga še nisem vohal. Odprl je vrata mojega dvorišča in me naganjal v avto. Jaz pa

sem se ga bal. Nisem ga hotel ubogati, čeprav sem se vedno rad vozil z avtom in oboževal nedeljske izlete. Takrat sem lahko tekal po prostranem travniku, lovil Nino, Bora in Luko, potem so oni lovili mene. Metali so žogo na vse strani, ta pa se je najraje kotalila po bregu navzdol. Zato sem moral kdaj tudi zelo daleč teči, da sem jo našel. Cenili so mojo sposobnost za iskanje, predvsem pa moje poštenje. Ob košari s sendviči sem dolgo sedel in jo čuval, da še muha ni upala sestiti nanjo. Saj so se mi cedile slinice in mi je kapljalo z jezika, ko sem vdihaval slastne vonjave. Toda trdno kot kost sem se zavedal svoje čuvajske dolžnosti, zato se za noben grizljaj ne bi dotaknil malice. Za vsak dan sem jim bil neznansko hvaležen. Moje spoštovanje in zvestoba do njih sta se krepila, moja ljubezen je bila neizmerljiva. Toda tisto jutro sem slutil, da ne gremo na izlet. Ta človek je preveč nevarno smrdel in začel sem se tresti. Že sem hotel zbežati, da bi se skrnil, ko me je človek nagnusnega vonja ujel in me stlačil v prtlačnik. Še nikoli se nisem vozil v prtlačniku. Bilo je tako tesno, da še globoko vdahniti nisem mogel. Od vseh strani me je tiščalo.

Čez nekaj časa se je avto ustavil ob robu gozda. Hudobni človek je odprl prtlačnik, me grobo kot še nihče doslej zgrabil za tilnik in me povlekel iz avta. Takrat pa sem se močno zvil, se z vsemi štirimi tacami uprl ob njegov trebuh in ugriznil.

»Prekletlo!« je zavpil. Njegov grabež je popustil. Tisti hip sem se mu iztrgal iz rok. Zbežal sem do ceste in ne da bi izbiral smer, stekel po cesti. Od groze sem cvilil, puščal za sabo pocurljano sled, brezglavo vohljaj in iskal pot domov. Tekel sem in tekel, od napora in strahu nisem mogel več lajati in z nemogočimi glasovi iz zakrčenega grla bevskal. Moči so mi pešale, zmanjkovalo mi je sape, s tacami sem samo še nerodno opletal, okolice nisem več zaznaval. Nenadoma me je močan udarec sunil s ceste, skotalil sem se v jarek ob cesti in negibno obležal. Slišal sem še neke neznane glasove in vpitje. Nekdo se je zadril: »Golazen pasja!« Porinil me je z nogo, jaz pa sem ostal negiben, saj me nobena mišica ni hotela ubogati.

»Če ne bi že crknil, bi te jaz tresnil po glavi,« sem še slišal. Mislim, da me je napadel avto. Že nekoč me je oplazil, a takrat ni bilo tako hudo. Pa vendar si po tistem dogodku nisem nikdar več upal stopiti na avtomobilsko stezo. Toda tokrat sem v strahu, da me bo nevarni človek spet ujel, pozabil biti oprezen.

Kar naenkrat me je zmanjkalo. Ničesar nisem več slišal in ne čutil. Ko pa sem se zbudil, so me bolele tace, gobec in vsaka kost posebej. Z muko sem se počasi odvrlel na zelenico ob parkirišču. Dalje nisem

zmogel. Bil sem prepričan in močno upal, da me bo gospodar prav sem prišel iskat. Legel sem v travo in previdno lovil vonjave vsakega, ki je bil dosegljiv. A če bi slučajno zaznal človeka z nagnusnim vonjem, bi moj strah gotovo nastrgal še toliko moči, da bi lahko spet zbežal.

Lizal sem si rane, minil je dan, prebedel sem noč. Osamljenosti, bolečinam in strahu se je sčasoma pridružila še lakota. Pri smetkanti sem našel nekaj kruhu podobnega. Ni bilo dobro. Fej! Toda bolečo praznino v želodcu je bilo treba omiliti. Tudi postana deževnica v stari črepinji mi je prav prišla. Po nekaj čuječih nočeh na zelenici ob parkirnem prostoru sem začel raziskovati okolico. Kmalu sem v bližini odkril neko drvarniško skladišče. Vrata so bila malo priprta. Previdno, da me ja nihče ne bi opazil, sem se splazil v najbolj temačen kot. Tu je bilo suho in toplo. Komaj sem se udobno namestil, že me je zgrabil tako močan spanec, da zjutraj nisem slišal, kdaj je v kurilnico stopil človek. Šele njegovo godrnjanje me je zbudilo: »A zdaj si se pa sem v kurilnico zavlekel, ti pritepenec.« Pred menoj je stal zelo velik človek s hudim pogledom. Vsi tod okoli so bili do mene zelo hudi in surovi, zato sem se ljudi začel bati. Od strahu, da mi bo storil kaj zlega, sem se v trenutku polulal. On pa je le še nekaj pobrkljal po peči, me še enkrat postrani pogledal in zamahnil z roko: »Pa bodi!« Zvlekel se je spet ven skozi tista priprta vrata, ki se niso dala do kraja odpreti in ne zapreti in skozi katera sem tudi sam prilezel. Ta človek je torej drugačen, sem se naposled začudil in si oddahnil, ko je Veliki človek odšel.

Tako sem si našel streho nad glavo in toplo zavetje, kamor sem se lahko zatekel, ko nisem iskal gospodarja. Tukaj sem kmalu spoznal tudi belo kodrasto psičko Donjo, ki živi nad kurilnico. Velikega človeka vsak dan spremlja po ulici. Z njim prihaja tudi v kurilnico. Zelo je ljubka, čeprav mi njen čop, ki je povezan s pentljo vrh njene glave, ni čisto nič všeč. Pri njej pogrešam tisti sanjsko omamni vonj po psički. Mislim, da tudi njo drgnejo z belo peno. Dolgo jo moram vohljati, preden vsaj rahlo začutim vznemirjenje. Velikemu človeku včasih pobegne in pride v kurilnico sama. Počasi se priplazi do mene, nagajivo odskoči in se skriva. Ko jo najdem, spet zbeži. Tako se lovi in skrivava, prevračava košare in po celi kurilnici razkopljeva zložene kupe zelenjave. Ko je že utrujena, se umiri in sede. Jaz pa prilezem do nje, jo vohljam in dovoli mi, da jo obliznem. Takrat mi je tako lepo, da bi še svojega gospodarja pustil na cedilu, če bi prišel pome. Poleg vsega hudega sem torej imel še nekaj pasje sreče, da sem našel Velikega človeka.

Hrano si zdaj iščem po bližnji okolici. Skoraj zagotovo jo najdem za vogalom hiške ob skladovnici drv, kjer živi žena v rožnatem predpasniku. Diši skoraj tako, kot je dišala moja gospodarica. Pod oknom njene hiške me v ponvi čaka kruh, namočen v juhi. Sem kar zadovoljen s tem, ker mi ni treba gristi. Precej zob mi je namreč izbil avto, zato kosti glodam le še v sanjah. Potem tisto brozgo cmokljam in mljaskam, žena pa sloni na oknu, me gleda in se smehlja. Jaz hitim mahati z repom, da ji tako izkazujem hvaležnost in jo rotim za malo božanja. Mislim, da razume, kaj hočem, a je bolj plahe narave in se me boji. Tudi zadaj za veliko blagovnico, kjer vsak dan posedajo delavci in malicajo, se najde kaj užitnega. Običajno je to kruh z vonjem po klobasi. Nekoč je stala tam celo skleda z mlekom. Lačen zdaj že dolgo nisem več. Lahko bi naštel še nekaj človekov s toplim srcem. Nekaterim se celo tako smilim, da bi mi pomagali umreti, ker bi me baje tako rešili trpljenja. Ti imajo pa res slabo pečeno pamet. Ali ne vedo, da je tudi nam dodeljeno le eno življenje in ga želimo odživeti, pa naj je kakršnokoli že.

Nekoč je močno deževalo. Veliki človek je pred vrata naložil polena, da nisem mogel v kurilnico. Takrat me je Julijan povabil k sebi domov.

»Pridi, se boš pri meni posušil,« je rekel. Velikokrat sem ga že srečal. Čeprav me ni nikoli podil ali vpil name, sem bil kljub temu previden. Nisem mu povsem zaupal, a mu kljub temu sledil. Toda, ko sem prišel na njegovo dvorišče, sem se na moč začudil. Velik kup plastičnih culic, škatel, zabojev in vsemo-gočega me je navdušilo. Pravo razkošje skrivnosti za moja poznejša raziskovanja. Julijan je spet rekel:

»Pridi.« Takrat sem pomislil, da je to morda moje novo ime?

Oprezno sem stopil v njegovo izbo in res legel v kot. Prileglo se mi je. Vonj po Julijanu je bil v izbi še močnejši. Ko sem se zbudil iz globokega spanja, ga ni bilo nikjer. Vrata so bila zaprta in spet me je bilo strah. Naenkrat sem ga zaslišal prihajati. Pri hoji namreč ne dviguje nog, tako kot drugi človeki, ker ima trda kolena. Svoje prevelike čevlje enostavno povleče za sabo, da se sliši njihovo podrsavanje po cesti. Zato ga lahko že na daleč slišim. Julijan je odprl vrata in se brezzobo smejal.

»Priden, priden. Hohoho!« je govoril in me trepljal. Jaz pa sem napravil dolg poliz po njegovi roki in tako sva sklenila prijateljstvo. Od takrat vsak popoldan spim pri njem. Najine noči so kratke, zato spiva podnevi, ko je zunaj sonce. Kar pokliče me:

»Pridi.« To ime se ne poda najbolje mojemu stanu, a sem se ga naučil in sprejel. Tako sem ostal za Julijana

samo Pridi. Potem hodim za njim, Julijan pa spotoma še pobira smeti. Ko prideva v njegovo izbo, najprej odloži suknjo. Potem sname klobuk in svaljki zavozlanih las se mu obesijo preko čela, zatilja in ušes. Luknje na njegovih hlačah pa razkrivajo, da nima na sebi le ene hlače. Nazadnje stopi še iz čevljev in leže na svoj pograd. Spet me pokliče, ko z roko udari po odeji:

»Pridi, hop!« In že sem pri njem, saj je ležišče čisto na tleh. Zame ravno prav, ker moji zadnji taci ne zmoreta več nobenega odriva. Potem zarijem glavo pod blazino in se tesno zraven njega zlekнем po vsej svoji dolžini. Julijan pravi, da sem topel. Tudi on je topel, da se od nosu do repa pogrejem. Celo moji zadnji taci se takrat nehata tresti.

Mrači se, jaz pa še kar sanjarim tu na asfaltnem parkirišču in razmišljam. Spominjam se tudi, kako je bilo takrat, ko me je udaril avto in sem potem trdno spal, ali pa sem morda bil res v pasjih nebesih. Nič me ni bolelo, ničesar me ni bilo strah ... Prav lepo je bilo.

Ojoj, zdaj moram pa takoj vstati in se umakniti. Bliza se tisti žabje zelen avto, ki se vsak večer postavi prav na to mesto, kjer čakam gospodarja. Zgodaj zjutraj, ko je še tema, pa se spet odpelje. Zdaj je tudi že čas, da pogledam, kod hodi Julijan. Ob mraku se začne najin pohod. Saj ga ni težko izslediti, ker tako močno diši, da bi ga zavohal, tudi če bi bil dva metra pod zemljo. Julijan zelo spoštuje red, zato ponoči po ulicah pobere vse kartone in druge smeti. Vsako zavrženo reč najprej dobro pregleda. Boljše reči shrani na svojem dvorišču, drugo pa nalaga na široke gare, ki jih potem tišči do mestnega odlagališča. Veliki in majhni avtomobili se morajo takrat ustavljati, da imajo Julijan in njegove gare dovolj prostora. Jaz pa hodim za njim tesno ob hišah. Strah me je, da me spet ne napade kak avtomobil, zato sem zelo previden. Na mestnem odlagališču Julijan razloži tovor, vsako reč ponovno oceni in odloži na pravi kup. Potem ves zadihan sede na klop, da se odpočije. Z dlanjo tapka po klopi na mesto poleg sebe in me pokliče:

»Pridi, hop!« Roke se mu vedno močno tresejo, zato me pošteno cuka, ko mi pomaga zlesti na klop. Zlekнем se poleg njega in glavo položim njemu na nogo.

Boža me in zraven govori:

»Ti si moj najboljši prijatelj, hohoho.« Čutim, da me ima resnično rad. Jaz pa mu dvakrat polížem roko, z repom udarjam po klopi, kar tudi pomeni: »Ti si moj najboljši prijatelj.« Takrat sem zadovoljen, da še nisem za vedno poginil.

Ko se vračava domov, Julijan še enkrat pregleda vse smetkante. Nekoč je v njej našel toplo odejo. Od-

nesel jo je k Velikemu človeku v kurilnico, da imam tudi tam mehko ležišče. Skoraj vedno najde tudi kaj dobrega za pojest. Prave kose mesa, klobase, kruh pa še kaj. Doma potem sede na prag, vse to razgrne in skupaj večerjava. Na zvezdnatem nebu visi luna in se nama rumeno nasmaha. Od daleč se sliši ženitno mijavkanje mačk, na dvorišču pa med kupom shranjenih najdb od časa do časa zacvillijo miši.

Proti jutru, po nočnem pospravljanju, greva spat. Julijan v svojo hišo, jaz pa k Velikemu človeku. Saj bi se najraje čisto preselil k Julijanu. Že kar nocoj bi lahko spal pri njem. Zvesto bi varoval njega in njegovo dvorišče, ga spremljal na vseh poteh in ga branil. Teči res ne morem več, tudi ugriznil bi težko s svojimi razredčenimi zobmi, a bil bi mu predan. Kaj pa Veliki človek? Saj vendar ne morem kar tako oditi od njega. Moja častna dolžnost je hvaležnost in čuvajska služba. Velikodušno mi je dovolil vstop v kurilnico, to pa tudi šteje. Zato zdaj oblajam vsakega, ki pride k Velikemu človeku ali samo gre mimo njegove hiše. Tega se prav dobro zavedam. Tudi on je moj prijatelj. Tako ljubezniv, kot je Julijan, seveda ni, a gotovo bi bil užaljen, če bi ga zapustil. Sicer pa, če jaz odidem, ostane pri Velikem človeku še psička Donja, Julijan pa nima nikogar. Vedno sam šlandra po ulicah. Nekoč, ko me je Julijan tako gladil in trepljal, mi je rekel:

»Lep si, lep.« Čudil sem se. Vedno sem mislil, da sem lahko lep le takrat, kadar me prej zdrgnejo z belo peno. Za Julijana pa sem lep tudi, ko šopi puha čepijo med štrlečo dlako in se moj kožuh že dolgo več ne sveti in je ves srbeč. Pa saj je tudi Julijan lep, čeprav se nikoli ne drgne z belo peno. Gotovo je nekoč bil tudi močan, imel je zobe, med hojo je svoje noge dvigoval in tudi tekel je lahko. Imel je prijatelje, sigurno je nekoč tudi njega imel kdo rad. Kdo ve, zakaj se mu je življenje prekucnilo v črepinje, tako kot tudi meni. Julijan je prijazen, vsakemu se nasmehne, še kaj reče. Oni pa se obračajo proč od njega. Zdaj, ko drugače diši in drugače hodi, nihče več ne prihaja k njemu. Pri njem torej niti ne bi imel na koga lajati. To pa pomeni, da mu sploh nisem potreben. A lahko bi mu še kako drugače služil. Delal bi mu družbo. Biti zavržen in osamljen lahko hudo boli. Če bi bila skupaj, tudi jaz ne bi bil več sam in bi morda pozabil čakati na svojega gospodarja. Julijan bi za naju v smetkantah iskal dobre večerje, jaz pa bi hodil za njim. Potem bi sedela na pragu njegove hiše, gledala debelo luno in Julijan bi se na široko smejal:

»Hohoho!« Tako bi se najine črepinje lepo počasi zlepile v novo podobo.

(dalje na 10. strani) ➔

Mitja Šegina

Pesmi

Cikel pesmi je prejel drugo nagrado za poezijo na 41. literarnem natečaju revije Mladika

Wellington

Hongi!
Dih življenja, dobrodošlica, zaveza.
Prislanjam uho na orjaško školjko
in poslušam šepetanje morja...

Vzel sem ti otok dolgega belega oblaka
in ptico, ki jo čuva gospodar gozda Tane Mahuta,
vzel sem ti sanje in ti vsilil moč bakrenih novčičev.

Zapit Maor letargično nastavlja prazno dlan
in momlja v osnovnošolski angleščini:
»Gime penny, gime, gime...«

Z južnimi vetrovi bičana jadrnica zapelje ob pomol,
bradat kapitan me dobrodušno opazuje.
Skozi rezek zrak poleti vrv in z njo klic:
»moor her, rat...«

Lorca bi znorel od zelenega obilja!
Picasso bi znorel od modrega obilja!
Ludvik bi znorel od rumenega sonca!

Hongi... maorski pozdrav
Tane Mahuta... drevo kauri

Yokohama

Nebotičniki
sekajo žerjavom pot.
Brez teme ni zvezd.

Mactan

Večer naenkrat v toplo morje zleze,
sonce zacvrči in je konec dneva,
mir gre v žile, skoz oči... v žleze,
bela mivka toploto blago seva.

Sonce zacvrči in je konec dneva,
ponovno izpolnjen je vsakdanji krog,
bela mivka toploto blago seva,
barve in vonjave tropov sanja bog.

Ponovno izpolnjen je vsakdanji krog,
starec miruje, mladenič bi letel,
barve in vonjave tropov sanja bog,
kar čas je podaril, sem z veseljem vzal.

Starec miruje, mladenič bi letel,
metulj mi brez strahu znoj s čela pije,
kar čas je podaril, sem z veseljem vzal,
(vsaka ura rani, čeprav ne bije).

Metulj mi brez strahu znoj s čela pije,
krhka krila ohladijo mi nov dan,
(vsaka ura rani, čeprav ne bije),
s slano solzo polnim sladkem ocean.

Krhka krila ohladijo mi nov dan,
zaplavam pod gladino gledat ribe,
s slano solzo polnim sladkem ocean,
koralno dno je živ spomin na hribe.

Zaplavam pod gladino gledat ribe,
mir gre v žile, skoz oči... v žleze,
koralno dno je živ spomin na hribe,
večer naenkrat v toplo morje zleze.

Berlin

*Leseni stoli z vrezanimi srci v naslonjalih,
surovo obtesane mize,
po tleh kamniti tlakovci, na stropu porumenel macesnov les.
V roževinastih okvirjih slike brkatih kočijažev,
preznojeni konji in vozovi naloženi s hrastovimi sodi.*

*Prsate natararice v belih predpasnikih,
z zardelimi lici in s štirimi vrčki piva v vsaki roki,
spretno krmarijo med razposajenimi gosti v lovskih oblačilih.
V kotu harmonikar, basist in kitarist spremljajo mlado pevko z globokim izrezom:
Jodl, jodl jodl di...*

*Ljudje se držijo čez ramena in ubrano prepevajo,
na mizah prevladujejo kisle zelje, klobase in vrčki pšeničnega piva.
Renski rizling, silvanec in namizno rdeče tečejo v potokih.
Nazdravljanje se ponavlja v nedogled.*

Mlatimo prazno slamo in se režimo plehkim šalam.

*Plastični stoli,
do bolečega sijaja zloščene mize iz kompozitnih materialov,
svetleče psihadelično pobarvane stene,
konceptualno gole in hladne.
V jeklo uokvirjeni izseki post party delirijev.*

*Koščene natararice v črnih pajkicah
s črno lakiranimi nohti in vijolično obrobljenimi očmi
vpisujejo naročila v male dlančnike.
Steklenooki gostje neopredeljivega spola kot golobi premikajo glave:
Nc, nc, nc... baby... nc, nc, nc...*

*Na odru kromiran drog ob katerem se zvijata zagorel silak in silikonska bejba.
Iz dvometerskih zvočnikov ritmični sunki povzročajo valovanje v kozarcih.
Na mizah prevladujejo bele črtice,
v posodicah čipsi vseh vrst, oreščki in miniaturni prigrizki,
fluorestenčni koktejli, energijske pijače in voda v plastenkah.*

Mlatimo prazno slamo in se režimo plehkim šalam

Milja Moskva

Za dobro jutro pijem kvas in šilce medovuha.
 Pojem slivo, dva kosa slanine, jajce na oko,
 piroške in blinci za moč.
 In vse poplaknem s pivom Zolotaja Bočka.
 Zdravstvuj ravnina... zate rabim gorivo.

Grem v carstvo podzemlja
 med mozaične stene največjega spomenika,
 ki so ga zaporniki skopali oblasti v čast
 in sebi v slast, ko so pod pijanim mestom rili
 in pili v taborišču zvarjeno vodko samogon...
 daleč od Sibirije, tako rekoč doma...
 Podzemna železnica me navdušuje
 s svojo raznolikostjo in naborom alkoholnih pijač.
 Sopotnik iz male stekleničke pije gruzinsko vino Koteki.
 In potem sedijo, vsak s svojo steklenico vodke v roki,
 s steklenimi očmi in pogledi uperjenimi v svetlo prihodnost na koncu tunela:
 Moskovskaja, Stolničaja, Pšeničnaja,
 Streletskaia, Kubanskaja,
 Dovgan, Rodnik, Navigator...

Stara babuška je kisle kumarice
 in ne odstopa od političnega programa Sovjetske zveze...
 pije Sovietskoje šampanskoje.
 Pred hotelom Balčuk bo nesramno bogatim turistom
 prodajala matrhoške po tri sto rubljev...
 dokler jo ne spodijo trezni varnostniki.

V ponarejeno Armanijevo obleko odet poslovnež nazdravi svojemu voditelju
 in strese po grlu vsebino male Putinke.

Ni ideologije, ki bi mladini z obzorja zbrisala Stalinove pivske navade:
 po prekrokani noči se na poti v šolo zdravijo z izvijačem – vodka s sokom.

Narod, ki vse to spiže že na poti do tam kamor nekoč mora priti,
 je največji, nepremagljiv in viden z veselja...

Na izhodu iz podzemne pustim prazne konzerve Baltika 3,5 in 7.
 Tam so še Stari melnik, Bočkarev, Očakovo, Sibirskaja Korona...
 in drugi...

Če si srečen, udari z glavo v tla...
 Zdaj vem, zakaj je Rdeči trg rdeč...

Nada Lom *Pariz*

Ob kanalu svetega Martina – bolečina. Me že ima,
 drži se me kot klošar steklenice vina. Me že ima,
 da izgubljen se vržem v mrzlo vodo in odplavam k tebi...
 še dobro, da je svet velika okroglina. Me že ima,
 Pariz ujetega v vroči peči svojega sveta,
 kjer Eifflova me je očarala višina. Me že ima,
 pripravljenega za obrok louvrške kulture,
 a jaz samo želim si biti gladek kakor mokra glina. Me že ima,
 saj tvoja roka drsi prek mojega telesa v vseh časih:
 od Karolingov prek vrste Ludvikov in republik... do mladega vina. Me že ima,
 da bi se ljubil s teboj v visoki travi. Daleč stran od Napoleona
 bi jedla jagode in zraven bi bila penina. Me že ima,
 prav vsako jutro z bageto pod pazduho grem v bistro na prvo kavo,
 na vrtljaku jaham lesenega konjiča, kot iz otroškega spomina. Me že ima,
 Rodin v bronu, medtem ko jaz v glavi klešem hude, težke misli:
 Se Svoboda z veliko piše... ali je vse le Rousseau-jeva doktrina? Me že ima,
 da preselim predmestja bedna, raznobarvna, raznoverna
 na Elizejske poljane tja do Slavoloka zmage... do rdečega mlina. Me že ima,
 Pernod Absinthe in z njim umetniki »zelene vile«,
 pošteno me je utrdila montmartovska strmina. Me že ima
 francoščina na ulicah, na trgih in v metroju,
 v Bolonjskem gozdu slišim ptice peti v tem jeziku – čista milina. Me že ima,
 vleče me Sena, da se prepustim plivkanju njenih valov
 in da pozabim kje najlepša je dolina. Me že ima,
 a se ne dam... v tvoj slovanski objem hitim domov,
 da ti mi daš strastnega »francoza« in je sladka... sladka slina. Me že ima.

Washington

Strah me je cest, ki se kot klobčič kač
 prepletajo ob robu tega raja.
 Bojim se ujetnikov, ki jim ograja
 v glavi raste kot oné iz hlač.

Ob vsaki pravi uri neme ovce
 hitijo iz dnevne tlake v večer,
 kjer ob blesku luči štejejo novce,
 otroke na drogi in iščejo smer.

Temna stran belega ponosa vihra
 nad mirno vodo in drugi amandma
 se zdi vsesplošna burka za bedake,

za grmovje in holivudske spake,
 za eminence, ki jih denar prizna...
 gledam v Potomac – reko naroda.

Amsterdam

Ukradlo me je staro kolo,
 svobodno se je odlepilo od ograje
 in me zapeljalo po kanalih in pod mostovi.
 Kot čoln je plulo po črnih vodah,
 kot ptica letelo v sivini neba.
 Krakajoče sem oponašal najbolj znanega Belgijca:
 »Amsterdam, Amsterdam, Amsterdam...
 Plešejo mornarji... in nazdravljajo kurbam Amstrdama...
 Amsterdam, Amsterdam, Amsterdam...«
 V drsalni pozi pristanem na trgu »de Dam«,
 ognjevito, po naše, obidem kačo ljudi pred muzejem
 in že si zamišljen ogledujem slike starih mojstrov,
 dokler me čuvaji prijazno ne pospremijo na cesto,
 osvetljeno od rdečih luči za čipkastimi zavesami,
 v omamno meglo domače robe.
 Črn Surinamčan mi podari sendvič z govedino
 in jaz ga zalijem z Amstelom.
 Seveda je jezen, sendvič pa mi še naprej suho čepi v grlu.
 Naenkrat se svet prestavi v oranžno,
 kraljičin dan se preлива v kraljičino noč.
 Kape, hlače, bunde,
 lasje, nosovi, nohti,
 bicikli, tricikli, čolni, ladje, podmornice.
 Psi, ptiči, mačke.
 Od hrane sir, majoneza, paprike.
 Vsi koktejli so oranžni: od deep blue pa do purple rain.
 Otroci pijejo oranžado preko oranžnih slamic,
 morje pomaranč se zliva preko nasipov.
 Totalna oranžna manija.
 Na nebu sonce ponosno iztiska oranžne žarke iz sebe.
 V prodajalni čudes sem si kupil kolo iz marcipana
 in tisto »svobodno« spet priklenil na železno ograjo ob kanalu.

← (Novela: dalje s 5. strani)

»Gospa, gospa! Me čujete?« Julijan je po neki nevihti, ki mu je preprečila nočni ulični pohod in je zato zjutraj zarana krenil pobirat smeti, razburjeno trkal na naoknice hiške ob skladovnici drv, kjer je živela žena v rožnatem predpasniku. Pri tem je nerodno stopil na rob skodele z namočenim kruhom, ki je že bila pripravljena, in prevrnil jutranji pasji obrok. Iz hiške se je slišalo zaspano odzivanje:

»Že grem, že. Ja kaj se je pa zgodilo?«

»Ni ga več! Konec je! Na parkirišču, tisti zeleni avto, saj ga poznate. Vsak večer stoji tam, zjutraj pa ga nikoli ni. Tisti avto, povozil ga je!« Roke so se mu tresle še bolj kot kdajkoli prej, zadnje besede so tulile. Julijan si je z rokavom levo in desno po obrazu mazal slino, smrkelj, solze.

Pesmi

Cikel pesmi je prejel tretjo nagrado za poezijo na 41. literarnem natečaju revije Mladika

POMAGAJMO!

Razorani obrazi topih pogledov.
Poteptano dostojanstvo
moških z juga.
Umazani čevlji,
ki so gazili,
po blatnih gradbiščih,
komaj krotijo svoj bes.
Z ekrana nas gleda
slika razmajane hiše
mladeniča brez prihodnosti.
Dobrodelnost.
Za koga?

Njih obupance
ali našo vest.

SUŠA

Po zbiti, peščeni zemlji
so razpoke zgradile mozaik.
Neusmiljena žareča krogla
je posrkala še zadnje ostanke
umazane vode v mlakužah.
Zelenila že davno ni več.
Apatična množica
temnopoltih okostnjakov
poseda pod redkimi drevesi.
Shirana telesca otrok,
z napihnjjenimi trebuščki,
obletavajo predrzne muhe.

Mi pa zdolgočaseno
buljimo v ekrane.
In večerjamo.

PEŠEC

Povsod same ceste.
S hitrimi koraki
kolovratim po njih.
Morda tja, kamor nočem.
Škripajoči podplati na čevljih
so že dobro uhojeni.
Kolena včasih klecnejo.
Boleče so brce
v spregledane ovire.
Vztrajno prestavljam
težo bremena,
z levega na desno stopalo.
Kot samotni počestnjak
popotno bisago,
prepolno obrušenih spoznanj.

ZAMAN

Predrzna osvajalka
dežela Vasca da Game.
Roparica
s širokim razponom kril.
Prosojna modrina
nad rtom Cabo da Roca.
Prevzetni svetilnik gleda v prazno.
Zapuščena palača v Sintri
izvablja samo še vzdihe
nadležnih turistov.
Bogastvo je poniknilo
med razsušene špranje
ladijskega poda.

Razpenjeni valovi Atlantika
mi pršijo slane kaplje v obraz.

POGUM

Galaksije nesmisla
spočete s človeško voljo.
Nagibanje v čas
obupa in ničevega upa.
Trenutna zmaga paradoksa
bahaštva in bedne praznine.
Hazardiranje za vse ali nič.
Kam seže naša razdvojenost
okrepljena s Sizifovo skalo
kotalečo se navzdol po gori?
Gremo v čas izgubljenih iluzij,
brezobzirne nestrpnosti
in redkih pogumnih prebliskov
na temneči strani dneva.

RAZKOŠJE

Izgubljam se v nočnih sprehodih,
med množico mestnih luči.
Mimo hodijo trume postav,
velikih in majhnih.
Tam se srečam sama s seboj.
Ko spoznam poniglavost ljudi.
In me mine volja,
da bi se borila.
Spreminjala nespremenljivo.
Sedanjest je čudno podobna preteklosti.
Zapuščam jo.
Grem v razkošje samote.

ODLOČITEV

Čepim na hrupavem zidu,
roke objemajo kolena.
Prsti ihtavo
brskajo po prodnikih.
Prvi že leti proti gladini.
Pogled na temenu čokate postave.
Večja je jeza, manjša postaja.
Sprejela sem
razdaljo umikanja.
Stopila čez jarek zgovornih besed.
Se ozrla v krošnjo tihote.
In odšla s spuščeno zanko
na najlonskih nogavicah.

BLEDA LUČ

Na cestno svetilko
naslonjena moška postava.
Udobna obleka,
cigaretni ogorek
malomarno tiči
v kotičku polnih ustnic.
Pogled mu zatava
po prazni ulici.
Šopek v desnici
je omahnil proti kolenom.
Grem mimo.
V glavi mi odmeva
refren pesmi Lili Marlen.

PRIHODNOST

Dan se drobi med prsti svetlobe.
Čez škrbasto kamenje leze plima resnice,
ki jo počasi raznaša nasršeni veter.
Med gluha drevesa, sredi noči,
se sprehodi vrtinčasti glas.
V zraku visi čudna prihodnost.

Pogled se usmeri v prhko svetlobo.
Vedno z enakim raskavim glasom
si postavljam vprašanja: kaj pa prihodnost?
Odgovora ni v temini noči.
Jutranja rosa že leze čez kamenje.
Vsakdanje navade se zgublajo v vetru.

Misli mi tavajo med sunki vetra.
Mirno so spale v prebedeni noči.
Vendar jih je iz ozadja prebujal glas:
kje je sedaj svetla prihodnost?
Vprašanje zgubljeno v pozni svetlobi.
Korak se spotakne ob novo kamenje.

Prihodnost prihaja. Z nekaj svetlobe.
Hripavi glas odmeva v noč.
In jutranji veter briše s kamenja prah.

Irena Žerjal

Peta Avenija in smrtne zagate (ali »marmelada newyorških kolačev« - 16. del)

Približno soglasje

Morda sem hitreje vstala in »shodila«, kakor so si obetali moji dobri zdravniki, res pa je, da sem jih ubogala in nisem sitnarila. Vsekakor dolgujem Evici bodrilne besede, strežbo, tolažilne vice pa tudi pomoč v hiši. Torej stojim pred tablo s kredo v roki in rišem skoraj matematične izračunane slovnične aksiome. Kričim v tablo, ker upam, da bo razgibana in hitra razlaga vzbudila zanimanje, čeprav je taka metoda zelo stara, a nekdo v klopeh je preveč nadležen!

»Ej, nehaj že razgrajat!«

Dijak, ki mu pravijo Ferdi, verjetno zaradi kakega filmskega junaka, kateremu je podoben, me milo pogleda:

»Vi pa ste zares naivni! Saj ne razgrajamo, se samo igramo!«

»Meni je vseeno, kako ti ta nered imenuješ, zdaj se moramo spopasti s slovenskimi nepravilnimi glagoli, tudi z arhaičnimi, kakor jih vi pojmuje. Če boste sledili mojim besedam, bo delo doma lažje!«

Tokrat mi je uspelo prepričati vsaj enega, nikakor pa ne vem, koliko jim bo razlaga ostala v spominu.

»V slovenščini se vsaj v literaturi in v gledališču še vedno rabijo dvojsinske oblike. Vsaka sklanjatev ima svoje zakonitosti, kar pa ni težko razpoznavno, a tudi zapomnili se jih bomo lažje, če bomo znali na pamet končnice,« zarisujem z modro kredo sufikse in pozivam dijake, naj mi navedejo vsaj nekaj primerov za to ali ono sklanjatev.

»Ferdi, povej vsaj en samostalnik tretje deklinacije!«

»Ej, saj te zadeve sploh ne spadajo v program za višje šole!«

»Morda zato, ker vse to že oddavna znaš na pamet, kajne!«

Medtem je Marjetica Ferdiju že poslala listek, ki ga ignoriram, s pravilnimi samostalniki.

Ferdi se prikupno nasmeje, potem pa z igralsko veščino, ki jo spontano premore le mladi rod, učeno važi z vrsto pravilno izbranih samostalnikov, vstane in jasno, bolj prepričljivo kakor jaz, navaja dvojsinske primere, razred pa je poslušen, kot bi imeli pred seboj novega filmskega zvezdnika.

Utegnem celo obdelati večino izjem prve deklinacije. Ko je šolske ure konec, odvihram po dolgem hodniku v zbornico, ujamem sredi hodnika odličnjakinjo, ki mi bo pomagala za naslednjo uro razstaviti v razredu nekaj zemljevidov, pozanimam se za novi urnik, ki ga uvajajo za naslednji dan, a sem dobre volje, saj prav nič ne težim nikomur, ker bom imela dve učni uri kot je bilo doslej.

Pogledam v redovalnico. Pri zemljepisu je zabeležnih le nekaj ocen, torej bom morala spraševati, oceniti vsaj zvezke, program pa predvideva, da bi morala obravnavati Severno Evropo, medtem ko se še vedno mudimo pri srednjeevropskih državah. Pri zemljepisu je tako, da ga zapišemo med zadnje ure, ki večkrat odpadejo, letos pa se je veliko dijakov odločilo, da bo za referat izbralo srednjeevropski svet. V tem drugem razredu imam srečo, ker so resni, zemljepis pa jih vedno zanima in se zabavajo, ko presenečajo s svojimi podatki ne samo sošolcev, ampak tudi mene.

V razredu so vsi sklonjeni nad zvezki, nekateri imajo pred seboj velikanske atlase, prepisujejo, kot bežno opazim, sezname, a so zelo zaskrbljeni. Ugotovim, da jim povzroča težave prevod iz italijanščine v naš jezik. Tokrat se ne prepirajo, če je pravilna raba v italijanščini Monaco di Baviera ali v slovenščini Monakovo, pač pa ne vedo, kako naj napišejo in sklanjajo Velike in Male Tatre.

»Torej, takoj povejte, kaj vas zanima in kaj ni jasno!«

Sledijo vprašanja, na katera odgovarjam brez strahu, ker so dvomi o tej ali oni rabi slovenskih izrazov začuda podobni ali celo enaki že nekaj let. Mali priročnik navaja drugačne predloge, kot sem jih uporabljala doslej, kar si zapišem. Odrtnine starih zemljepisnih kart lepim z nekim novim lepilom. Jezim se na ves znanstveni svet, ki zna spreminjati dosedanjo rabo predlogov, ne zna pa ponatisniti tako lepih zemljevidov, kot smo jih dobili v šestdesetih letih.

Opozorijo me, da me pred šolo nekdo že dolgo čaka.

Le koga bo zanimala moja oseba v tem delovnem jutru?

Zdenka je, vsa spremenjena, z vidno dragocenim nakitom, urejena kot ni bila nikoli, zlasti ne takrat, ko smo lazili po planinah, skratka, fina gospa.

»Zelo lepo presenečenje!«

»Ker se nismo tako dolgo srečali!«

»Ameriško potepanje je bilo poleti, zdaj me pestijo urniki in neprijetnosti!«

»In meni je družina najpomembnejša na svetu... nikar se ne ustraši, kar te bom vprašala... če mi lahko posodiš gradivo za neko predavanje. Ni zame, je za mojega moža.«

»Ne vem, če vsebuje moja knjižnica kaj več kot literarne tekste!«

»Nihče nima več starih političnih revij. Ena od znank mi je rekla, da jih je vse skupaj vrgla v smeti, ker so bile politično zgrešene in vzrok popolne anarhije. Ti zagotovo nisi bila tako bojazljiva!«

»Pa le zakaj bi bila! Nikoli nisem imela časa za politične revije, samo za svojo stroko in tisto, kar sem trenutno poučevala v razredu!«

»Nikar ne zanikaj! Zaliv in Most in še vse drugo se je vedno nahajalo celo v tvojih šolskih torbah. Celó mene si »naveličala«, naj delam intervjuje zgodovinskim možem!«

Torej mi pripoveduje stvari, ki jih nisem še nikjer zasledila, ne v domačih listih ne v drugi publicistiki! Da sta tržaški preganjani revijici politična literatura! To so teorije njenega moža, kar je, jasno, pojav popolnoma skrivnostnega družbenega sloja, ki ga malokdo pozna in nikoli ne veš, kaj ima za bregom!

»Nimam nobenih političnih glasil, ker se s politiko ne ukvarjam.«

»Sem mislila, da sva prijateljici.«

»Saj to nima s pristržnimi prijateljskimi vezmi nič skupnega!«

»Si nikoli ne bi mislila, da boš tako otopela!«

»Ne bodi huda! Politika ne more biti vsem ljudem na zemlji nekaj svetega in zanimivega. Poučevanje zahteva strokovni in hladnokrvni pristop do novih rodov, ki so občutljivi za drugačne prijeme, kot so privlačevali nas v starih časih.«

»Pa saj ne gre zame, ampak za neko slovensko predavanje, ki je bilo naloženo mojemu možu!«

»Žal, saj dobro razumem, a ne morem pomagat!«

Potegavščin ne prenesem, poplesavanja v tveganju pa prepuščam svoji preteklosti!

»Če bo tvoj mož dobro preiskal gradivo v številnih knjižnicah, boš videla, da bo našel vse!«

Prijateljske prošnje

Se pojavi Evica, vsa razburjena in s prosečimi očmi!

»Vstopi, vstopi! Le kaj ti je?«

»Vedno se kaj zaplete, človek je včasih hudič in še bolj zlodjev in še bolj neumen, kot bi bilo logično! A smo ljudje!«

»Pa seveda! Se ti je pripetilo kaj grdega?«

»Ne grdega, satansko zapletega! Pomisli! Jaz sem Zdenki omenila tvoje čudno dejanje, ko si rekla, da so revije iz poldavnine tabu in hudo zapletena stvar!«

»To si ti zblebetala fino poročeni gospe, kajne?«

»Ampak ravno tedaj, ko je njen mož zares iskal politične članke iz revije Zaliv! Ali, kaj jaz vem, neko gradivo pač!«

»Veš kaj, Zdenka se dobro počuti s svojo družinico, z možem shajata imenitno, bolje kot medve, ki se takorekoč spopadava z novimi pojavi med mladimi in brezbržnostjo manj mladih. V Zdenkini elitni družbi ne pomeniva nič!«

»To je vsekakor res, ampak, tristo medvedov, zakaj bi moral njen mož po tolikih desetletjih zlorabiti neke stare članke?«

Obmolknem. Ne bom ne oporekala ne opisovala zapletenih prigod. Se ne bom opravičevala, ima pa Evica popolnoma prav, ko omenja...

»Imaš popolnoma prav! Se bojim, česar se ni več treba bati! Toda: ne morem do konca mojih dni hrepeneti po neki stratosfersko mili in naklonjeni družbi, kjer je ni in je ne bo!«

»Kdo govori o sociologiji!«

»Ti! Nehote! V starih številkah so bili sociološki članki, teorije, a tudi politična težnja, da bi si neke ubogi narod ustvaril boljše življenje: pravični svet!«

»Kaj je v tem namenu narobe?«

»Ime dotičnega, ki je uporabil psevdonim, ker bi sicer z Zalivom ravnali še slabše, kot so!«

»To so pretekle vojne in zagate starih časov in ... preživelih pojmov!«

»Kakor kdo misli!«

»Zdenki sem nekaj obljubila!«

»A ne v mojem imenu!«

»Zdenki sem obljubila v svojem imenu.«

»Zavratne pošasti niso tako daleč, kot bi si človek mislil!«

Evica ima obupan pogled, sesedla se je na divan, ki se je, star kot je, poglobil pod njeno težo, maha z rokami, kot bi hotela splašiti hude besede in me zato spravlja v hudo zadrego.

»Čuj,« skušam biti prijaznejša, »zakaj bi se morala prav jaz spet gnjaviti zaradi neke resnično zavratne družbe. Tisti si samo kopičijo denar in mimogrede tudi čast, slovenska umetnost pa jih prav figo briga! Menjujejo svoje prepričanje kot rokomavhi iz Disneyevih risank, se repenčijo v javnosti, ki jih ceni; skratka, zakaj bi morala prav jaz trenutno tvegati, danes navidez nič, jutri pa lahko pride nov pojav in nove zlodjeve intrige!«

Evica se je končno nekoliko uravnovesila. Z rokami ne odganja več grdih besed, zamišljena je in gleda v tla.

»Tako! Zdaj si ti tista, ki nekaj igraš! Ivana Cankarja! Imaš v mislih enega izmed Hlapcev!«

Se nasmejem! Čeprav gre za resnejše probleme, kot sva jih reševali in se ob vsem še pričkali v mlajših dneh, se je čisto najin mehanizem sporazumevanja pojavil tudi v tej zagati.

»Marjana, čuj! Če te je še vedno strah in ti ne pride na misel nobeno pogumno dejanje, si privoščimo čisto prijateljsko igro! Ti zaviješ v anonimen paket sumljivo čtivo iz preteklosti, jaz pa bom spustila v Zdenkin poštni nabiralnik tako zaželene dragocenosti. Brez podpisa bom omenila, da sem izsledila pri daljnih sorodnikih tudi stare revije, potem ko jih pri tebi absolutno nisem dobila!«

»Naj ti bo! Ker je svet tako zapleten!«

Mrki dnevni in vesela družba

Po vseh dobro izpeljanih podvigih Zdenkinega moža, ki se je, kot so pisali v časnikih, smotno posvetil

proučevanju slovenske tržaške literature, me je dočakalo razkošno vabilo, s katerim sem bila povabljena na brodarjenje z jahto nekega politika. Podvig si je zamislila ljuba Zdenka, ker se ji je zdelo, da sva z Evico nekako vpleteni v literarne viške in padce tistih dogodkov, ki jih je trenutno obravnaval njen mož.

»Z lopato na vrt obdelovati lehe, ne pa da pogrevajo že itak propadle zgodbe!« se je v nas obregnila stara gospa, naša znanka in sicer čisto prijazna oseba.

Evica mi je skrivaj zašepetala, da stari niso navajeni ne na jahte ne na letalske lete in bi bilo bolje, da jih ne ubogamo.

Z zelo pestro družino smo z novimi naočniki, stari mi slamniki in udobnimi oblekami radovedno spoznavale take tržaške Slovence, ki jih doslej nisva poznali. Evica ni bila sigurna, če bo krotila svoj kritičen pogled na morebitne žaljive pripombe visokostnih ljudi, jaz pa sem jo tolažila, češ, saj je Zdenka v teh razmerah doma in zagotovo ne bo povabila vzvišenih domišljavcev.

Pravzaprav sva sedli okoli dolge in čudovito obložene mize skupaj z Evico kot tuji gostji. Ob naju sta prisedli dve, vsaj na videz manekenki, nasmejani in sproščeni, kot jima je to dovoljevala njuna mladost. Vsekakor sta se nama vljudno priklanjali in na lepem sem ugotovila, da nista navadni lepoticiki, pač pa da hočeta od mene predvsem kopico podatkov o nekdanjem Trstu, zlasti o groznem letu 1948. Zanimivo ob vsem tem prijaznem spraševanju je obupna neobveščena, kakor jo imenujeta. Nista ob svojem iskanju prav nikjer izsledili neke točne slike, zakaj so se ljudje tako sporekli in tako razdružili.

»Seveda sem takrat te spore in popolni razkol med nami doživljala celo v tem, da smo po šolah ostali redki učenci, a nekateri zelo osiromašeni člani nekdanje OF so tvegali svojo službo, tako po fabrikah kot v ladjedelnici ali celo v uradniških službah. Sicer pa so se takrat spraznile tudi cerkve in razredčili pevski zbori. Tiskarji in časnikarji našega dnevnika so se skrivaj podajali v službo in iz nje. Po mojem so nekatere skupine informbirojevcev postale, kot se temu pravi: bolj papeške od papeža.«

»So se pretepali po gostilnah, kot se sedaj nemalokrat dogaja pribežnikom s Kosova in Srbije, kajne?«

»Sedanji politični ekscesi so redki in zadevajo bolj alkoholike, tedaj pa je, tri leta po vojni, vzdušje prekipevalo od političnih smeri, strank, starih zamer in nemalokrat je šlo za plačane izgrede.«

Rada bi se izognila njuni radoželjnosti, raje bi se z njima pogovorjala o knjigah, filmih in šolstvu.

»Kje bi po vašem našli najpopolnejše podatke o tistih časih?«

»V knjižnici boste zagotovo našle vse časnike, tednike, biltene, koledarje, morebitne dnevniške zapiske tega ali onega avtorja...«

»Kaj pa vaš osebni vtis?«

»Takrat sem bila še učenka na osnovni šoli, osnovnošolski otrok, bi rekla moja mati, kar mi je ostalo v spominu pa so druge težave...«

»Mislita, da se je takrat zares svet obrnil na slabše?«

»Za naše ljudi? Seveda, saj so bili vedno v naši vsaj približni enotnosti pod fašizmom, sila, moč in upanje!«

»In se je takrat podrl svet, kot mu pravite, enotnosti in imanentnega upanja?«

»Nekaterim so se razblinile iluzije, drugim je močnejša stranka pomagala do bolj uspešnega materialnega življenja, tretji so se oddaljili od »Slovencev«. In teh je bilo največ!«

»Ali so se pridružili neofašistični drhali?«

»Ne, tega ne vem, ker nisem živela med politiki...«

»Ampak iz časopisnih vesti bi lahko vse razbrali, mar ne?«

»Bi bil zanimiv tak pogled nazaj...«

»Gospa,« in mi zares iskreno dopoveduje, »čas odpuščanja po navadi pride prepozno. Vem, da imate prav, ko pravite, da so nekateri špekulirali v pravem trenutku in na račun drugih, ker vsi dobro vemo za Darwinov zakon preživetja.«

»Menim, da je surovost spopada med tedanjimi vidaljevci in titovci bila zadnja nadaljevanka primitivne mentalitete.«

»Nisem razumela vsega, a nekaj se mi svetlika v tej naši v meglo izginjajoči zgodovini. Zdaj grem plesat, ker me kličejo!«

Je odfrfotala na zgornji krov, kjer je že donela v temno noč neka plesna glasba, ki je nisem poznala.

Da bo na ladji toliko mladih mi Zdenka ni omenila, da me bo tako na videz nečimrna mladenka spraševala po tržaških razmerah v obdobju Svobodnega tržaškega ozemlja pa še manj.

Ogledujem si pare in njihove moderne plesne figure. Nekaj takega smo počeli tudi mi, le da smo verjetno bili nerodnejši. Ko je bil čas učenja in šolskih nalog, smo pošteno garali, vsaj tisti iz moje bližine, politično prepričanje je bilo večkrat vodilo, h kateri skupini si se pridružil. Nadaljni dogodki so bili večkrat zmedenost plesočih senc, in to je omenjeno v Rebulovem romanu Senčni ples. Mar bi moja sogovornica mogoče razumela vsa tista čudna dogajanja, ko je nekatere krožke obsedala misel, da je ideal moške popolnosti Stalin in bi vsako žalitev njegovim brkom kaznovali enako kot rop.

Pravzaprav sem obsedela sama na robu dolge mize. Evica se je znašla z nekimi starimi sošolkami, ki so obogatele in živahno diskutirajo o dolgih oblekah, čevljih, potovanjih in posvetnih stvareh. Ne znam se vključiti v njihove razgovore, še manj me vleče med tiste, ki prepevajo napitnice in praznijo kozarčke.

Skoraj na skrivaj prosim natararja, ki me prijazno gleda, naj mi pokaže izhod, po katerem zlezem, skoraj zlezem na pločnik, zadiham v samotno obrežje, pohitim do avtobusne postaje, kot bi hotela pozabiti na sicer prijazni svet, kateremu pa ne pripadam.

(dalje)

Peter Merku

Moje življenje v Nemčiji

XLVI. V povojnem Sarajevu

Dva meseca po sprejemu daytonskega dogovora za Bosno novembra 1995 je množica diplomatov navalila na Sarajevo. V velikem mednarodnem bazarju so bili najbolj aktivni Evropejci, ki so se čutili izključene iz ameriškega uspeha, kar so dejansko tudi bili, zaradi česar so iskali zadoščenje proti lastni frustraciji. Angleži so hoteli bojkotirati nastavev čet v Bosni in Hercegovini. Francozi so bili sicer počaščeni, da je daytonski sporazum 14. decembra 1995 bil podpisan v Parizu, niso pa mogli preseči nelagodja zaradi propada lastne balkanske politike.

Užival sem komaj leto dni svoj novi stan upokojenca, ko me zadnji šef prosi, naj ga pridem obiskat v urad, češ da mi mora povedati nekaj, kar me bo gotovo zanimalo. In res, norveška vlada je dala na razpolago sedem milijonov nemških mark za nujna dela na sarajevski električni mreži. Norvežani so se obrnili za tehnično pomoč na Siemens-Oslo, kjer pa niso imeli izvedencev v tej stroki, zaradi česar so sami nagovorili Siemensovo centralo v Erlangenu. Bivši direktor mi je rekel, da sem jaz edini, ki pozna tako tamkajšnje razmere kot tudi ljudi in sarajevsko električno mrežo. Prosil me je, naj se pridružim norveško-nemški delegaciji v imenu Siemens, zato da bi določili, za katera

nujna dela in v katerih transformatorskih postajah bi uporabili razpoložljivi denar. Opozoril me je, da je področje še vedno nemirno, a da bi se čete do konca marca morale umakniti za demarkacijske linije, ki jih določa omenjeni sporazum. Če se strinjam, je še pripomnil, se bom znašel na miniranem terenu, kjer ne bom smel zapustiti ozkih označenih prehodov. Modre čelade naj bi skrbele za varen vstop, vendar nesreče ni mogoče a priori absolutno izključiti.

Premišljal sem, kaj naj počnem, ko se mi je v spominu prikazalo brezobzirno početje mnogih evropskih vlad, v prvi vrsti angleške in francoske, v Bosni in Hercegovini. Mnenja sem bil, da niso hoteli nalogi pravično, zato da bi preprečili nov holokavst, nova uničevalna taborišča, in da jih ni prav nič brigalo, če je prvič v zgodovini človeštva organizirano množično posiljevanje najmanj 20.000 muslimanskih žensk bilo sestavni del vojne taktike. Mislil sem na vse tiste, ki so v obleganem Sarajevu ali v kakšni 'zaščiteni coni' umrli od lakote in mraza. Naj bi bil jaz zdaj tako strahopeten, da jim ne bi pomagal? Ne bi se tako dolgo pomišljal, ko bi vsaj min ne bilo. Vprašal sem, če mi posebej zavarujejo noge. Direktor je v to privolil, torej sem nalogo sprejel.

Zgoraj: na poti v Sarajevo po zasilno popravljenem mostu čez Neretvo. Desno: inž. Mirsada Jamak sredi razvalin sviječnice.

Štirinajstega aprila 1996 sem torej pristal na splitskem letališču. Naslednjega dne smo s tremi kolegi iz Siemens Erlangen, dvema iz Siemens Norge ter tremi iz Statkraft Høvik in Stanett Oslo nadaljevali pot v treh avtih. Iz Splita smo šli preko Makarske do Ploč, ne da bi videli vojnih ruševin. Iz Ploč smo zavili levo vzdolž Neretve. Že pred Mostarjem smo zagledali porušene hiše. Prekinjeno cesto so z buldozerji že napolnili, tako da so avti lahko vozili po kakih dvesto me-

trov dolgem povezovalnem prehodu. Most na Neretvi je bil v sredini razstreljen in vojaki so z jekleno mrežasto konstrukcijo povezali preostale dele nekdanjega mosta. Naenkrat pa lepo urejeno naselje. Med hišami, ki so imele rožice na balkonih, ena sama porušena, ki so jo gotovo razstrelili minerji specialisti, saj je implodirala, ne da bi sosednje hiše bile prizadete. Na kupu ruševin je plapolala hrvaška zastava, se pravi, da muslimanska družina ni imela več pravice bivati

med hrvaškimi patrioti. Nekdo je v avtu vzkliknil: hitro, naprej!

Pri Mostarju smo se ustavili, da bi motrili razdejanje. Elementi v verigi izolatorjev na drogovih visokovoltne napeljave so bili očitno namerno sestreljeni, zato da bila škoda totalna. Vozili smo mimo umetnega jezera centrale Jablanica. Čim bolj smo se bližali Sarajevu, tem večje je bilo razdejanje. Vozili smo se praktično med ruševinami. Tudi tiskarna Oslobođenja, ki je v podzemnih prostorih ves čas delovala, kljub temu da so jo Srbi stalno granatirali, je bila ena sama ruševina. Na Alipašinem polju cela vrsta izgorelih tramvajev, s katerimi sem se neštetokrat vozil iz hotela na Ilići do mestnega centra. Levo je bil pogoreli nebotičnik Energoinvesta. Takoj za tem smo dosegli hotel Holiday-Inn v središču mesta, ki je žalostno zaslovel, ko so streljali iz hotela na povorko miru 6. aprila 1992 zaznamovali začetek napada na Bosno in Hercegovino.

Tam so me pričakali bosanski prijatelji: Kasim Sabrihafisović, s

Zgoraj: povrtnina v cvetličnih lončkih (levo); inž. Kasim Sabrihafisović na enem od tolkih grobišč (desno). Spodaj: tovarna sekundarne opreme.

Avtor, Fatih Imamović in spremljevalec (levo); desno: neuporabni ostanki merilnih naprav.

katerim sva se objela in ganjena dolgo jokala; Fatih Imamović, direktor Tovarne sekundarne opreme, ki me je objel, kot da bi bil njegov brat, in nazadnje neizmerno hvaležna Mirsada Jamak, ki je bila prisotna kot predstavnica Siemensu Istanbul.

Naslednjega dne smo se sestali v veliki dvorani Elektroprivrede s priložnostnimi govori pred zbranim občinstvom iz energetičnih podjetij, Energoinvesta in univerze. Gospod Baden iz Centralnega referata v Erlangenu nas je predstavil in presenetil z informacijo, da bo inženirka Jamak prva nameščenska v obnovljenem uradu Siemensu v Sarajevu, torej 'naša kolegica' v Bosni. To je bilo tudi zanjo veliko presenečenje, saj je pomenilo, da se lahko vrne v rodno mesto in da ne bo brezposelna. Gospod Baden ni med vožnjo do Sarajeva črnil niti besedice o tej možnosti, a jasno mi je bilo, da je pismo mojemu šefu, dr. Grönefeldu, v katerem sem mu predlagal prav to rešitev, našlo plodna tla.

V manjših dvoranah smo imeli tehnična predavanja samo za specialiste. Zame je bilo še posebno zanimivo, osebno spoznati generalnega direktorja Elektroprivrede Edhema Bičakčića, ki me je še med vojno kontaktiral s prošnjo, da bi Siemens izdelal ponudbo za 110-kilovoltni kabel. Ob tej priliki so nam tudi predvajali film o polaganju kabla, ki so ga izvedli v skrajno nevarnih razmerah.

Z norveškimi inženirji in gospodom Sabrihafisovićem smo si seveda ogledali nekatere transformatorske postaje. V manjši, skoraj v centru, so si sami pomagali in izvršili najnujnejša popravilna dela, potem ko jim je srbska artilerija povzročila veliko škodo. Na licu mesta smo morali določiti, kaj je nujno treba nabaviti za trajno obnovo, tako da bi smeli vključiti tudi komande za avtomatično upravljanje mreže. Medtem ko smo razpravljali o tehničnih podrobnostih, sem opazil na hodniku, ki ga je razsvetljevala naravna svetloba, kar nekaj cvetličnih lončkov, v katerih je rastle povrtnina. Dva predpogoja za njeno nego, svetloba in toplota, sta omogočala nameščencem transformatorske postaje, da so si s skrajno ljubeznijo vsaj malo olajšali hude okoliščine, v katerih so bili prisiljeni živeti.

Iz druge, večje postaje, so oblegovalci odnesli vse, kar se jim je zdelo kakorkoli vredno. Dragoceni so bili tokovni in napetostni merni transformatorji in še dragocenejši je bil glavni veliki transformator. Da bi tega odnesli, so gotovo potrebovali tako vozilo, ki lahko prevaža velike tanke. V normalnih razmerah se taki transformatorji prevažajo brez napetostnih skoznjikov, ker bi zaradi velikega obsega zavzeli preveč prostora in ne bi šli skozi vrata velike stavbe, v kateri so navadno montirani. Tu ni bilo časa za razstavljanje transformatorja. Zato da bi ga

vseeno odnesli, so enostavno razstrelili pročelje večnadstropne stavbe. Zdaj je bilo videti že od daleč tu uskladiščene prazne lesene bobne kablov za linijo preko Igmana.

Med potjo smo se večkrat ustavili, da si od blizu ogledamo razne objekte. Obstali smo pred nekdanjo 'viječnico' – občinsko palačo. Za okajenimi zunanji stenami so ostale samo ruševine z ostanki arabesk in poslikanih oken, stopnic iz madžarskega marmorja, stopnišča iz Tirolske in iz črno-rdečega marmorja iz Koševske doline. Uničenih je bilo 600.000 knjig, publikacije in revije knjižnega sklada narodne in univerzitetne knjižnice Bosne in Hercegovine. Ko so se gasilci bližali, so streljali tudi nanje. (Ob požigu našega Narodnega doma v Trstu leta 1920 so gasilcem vsaj 'samo' prerezali cevi!) Kakšno veljavo je imel naslov 'svetovna kulturna dediščina', ki ga je knjižnici podelila Unesco? In kakšno vrednost je za Unicef imelo več kot tisoč otrok, ki so jih ubili snajperji? Vsekakor oboje nezadostno!

Z gospodom Sabrihavisovičem in gospo Mirsado smo obiskali majhen park sredi hiš, ki je bil zdaj lepo urejeno pokopališče, kot da bi že od vsega začetka bil to njegov namen. Drugo pokopališče, manj urejeno, je bilo na velikem nogometnem igrišču Koševo. Na desni strani so bili pokopani otroci, drugod so iz kupov zemlje molele lesene stele s polmesecem, a tudi leseni križi. Iz spoštovanja do vseh pokojnih si je gospa Mirsada ob vhodu pokrila glavo z ruto.

Iz bližnje bolnišnice, katere stene so bile preluknjane s topovskimi granatami, so mrlične nosili enostavno

z nosilnicami direktno v zemljo. Veliko jih je tu umrlo, ker je primanjkovalo vsega, tudi živeža in gorkote.

Šli smo seveda tudi v Tovarno sekundarne opreme na Ilidi. Razdejanje ne bi moglo biti večje. Vse dragocene elektronske aparate so napadalci odnesli ali uničili. V delavnicah so bila vrata, okna, strop, omare, vse razdejano in dokumenti raztreseni po tleh. Med drugimi sem odkril stikalno shemo, po kateri je stekla proizvodnja ... na isti strani spodaj moje ime in moj podpis.

V zgornjem nadstropju isto razdejanje, vsa dokumentacija na tisočerihih straneh razpršena po tleh. Notranje odvodne cevi deževnice so bile razbite, zato da bi se voda razlila po uradih in dopolnila uničenje. Težil nas je mučen molk, ki je izviral iz nerazumevanja prizorov, ki so se nam ponujali ob vsakem koraku.

S štiridnevnega obiska sem se vrnil z letalom iz Sarajeva do Splita in nato do Nemčije obtežen z bolečimi spomini na kraje in na številne drage sodelavce, ki jih ni bilo več.

(dalje)

Levo: avtor pred lastno stikalno shemo za proizvodnjo. Zgoraj: primer razdejane odvodne cevi.

Tomaž Simčič

Franciškov obrat

(ali o tem, zakaj utegnemo »katoličani« ostati brez »obrambe«)

Izvolitev novega papeža je v življenju katoliške Cerkve trenutek zgodovinske zgoščenosti. To je tudi čas, ko je katolištvo za nekaj tednov v središču svetovne medijske pozornosti in ko so srca vernikov na poseben način obrnjena v nebo. Kdo od nas petdesetletnikov se na primer ne spominja vznemirjenosti, ki nas je obšla ob izvolitvi Karola Wojtyły in veselja, ki ji je sledilo? Nič drugače ni bilo niti pred slabim letom dni, ko smo po presenetljivem odstopu Benedikta XVI. pričakovali izvolitev novega Petrovega naslednika. Spet se je razpoloženje vernikov, pa tudi ostalih opazovalcev, gibalo v trikotniku »ugibanje – pričakovanje – upanje« ter se spet zaključilo s presenečenjem, tokrat z izvolitvijo buenosaireskega nadškofa Jorge Maria Bergoglia.

Prvi indic o tem, da bo odločitev konklava korenito prevetrila vatikanske palače, se je pojavil že takoj po Bergoglievi izvolitvi, ko je bila namreč čestitka italijanske škofovske konference pomotoma poslana napačnemu naslovníku. Ta pomota, ki je tedaj spodbudila marsikateri ironičen komentar, na katero pa je javnost kmalu pozabila, je nehote pokazala, kako je bilo od vsega začetka vsaj v delu hierarhije podzavestno navzoče prepričanje, da je izbira kardinalov–volilcev padla na napačnega človeka.

Po slabem letu dni dobiva ta »napaka« jasnejše oblike. Njen najočitnejši pokazatelj je, da pohvale na račun papeža Frančiška še kar naprej prihajajo z »napačne« strani. Sicer so tudi Karola Wojtyły pred petintridesetimi leti na začetku kovali v nebo vsi, »manj napredni«, a tudi »napredni«. A navdušenje se je pri slednjih nemudoma obrnilo v odločno nasprotovanje, čim se je izkazalo, da je poljski papež nepopustljivo vztrajal pri tradicionalnem, zlasti moralnem cerkvenem nauku in je to poudarjanje celo povzdignil v eno od značilnosti svojega pontifikata. Wojtyłovemu nasledniku Josephu Ratzingerju pa »napredna« javnost medenih tednov niti privoščila ni, saj je bil od vsega začetka, takorekoč še preden je prevzel krmilo Cerkve, ožigosan kot nekakšen koncentrat zaprtosti, nazadnjaštva in reakcionarnosti. No, val pohval na račun Jorge Maria Bergoglia pa se po skoraj enem letu od njegovega ustoličenja, potem ko sta izšli že dve njegovi pomembnejši besedili (pri prvem je levji delež sicer še pripadal njegovemu predhodniku), kar noče in noče unesti. Kaj se torej dogaja?

Ni glavni namen tega članka analizirati Frančiškovo interpretacijo petrinske službe, pač pa le izpostaviti, da nastaja paradoksalna situacija, v kateri katoličani oziroma boljše »katoličani« tvegamo, da se v njej spet ne bomo znašli. Naši miselnosti vsaj od francoske revolucije dalje namreč bolj ustreza ono drugo stanje, v katerem »moderna svet« – od Voltaira do Dawkinsa, od civilne konstitucije duhovnikov iz leta 1790 do duhovniških procesov po letu 1945 – papeža in Cerkev napada ali celo preganja, na drugi strani pa katolištvo s papežem na čelu »moderna svet« in njegove zmote brezkompromisno obsoja. Zadnjih dvesto let odnosov med papeštvom in svetom – izjema je morda le kratko obdobje Janeza XXIII. – se je nedvomno odvijalo pretežno v okviru te paradigme. Da se sedaj ta paradigma nenadoma obrne na glavo, utegne marsikaterega iskrenega katoličana zbegati. Kakega odkritega upora s te strani seveda ne bo, dovolj pa je malce pobrskati po

Vladimir Kos

Njegova nepričakovanost

*Naj zmeraj znova v srčnih strunah pojem:
kako je Stvarnik naš presenetljiv!
Dekle pridobil je za epos Svoj,
in betlehemeski hlev, pastirjev njivo.*

*Njegov je Sin postal – Marije Dete,
resnično dete za resnično – smrt.
Da je ljubezen cilj, naj ve ves svet!
Da brez ljubezni vsi ljudje smo – mrtvi.*

*O, noč Ljubezni, zmeraj presenečaš!
Odhajamo. In vendar nisem sam.
Ko sliko jaslic gledam v soju sveč,
sem z Njo, ki Jo izbral si je za – našo Mamo.*

spletu, pa vidimo, da je zadreg kar nekaj. Nenazadnje je v eni od zadnjih številčk »Družine« med pismi bralcev nekdo izrazil pričakovanje (mišljeno je bilo kajpak upanje), da se bodo pohvale nepravih oboževalcev unesle, brž ko jim bo papež Frančišek »nalil čistega vina«. Ni dolgo od tega, ko se je celo briljantni italijanski časninar Vittorio Messori moral javno zagovarjati pred očitkom, da je on, do pred kratkim takorekoč dežurni katoliški apologet, negativno ocenil papeža Frančiška. To pravzaprav niti ni bilo res, je pa dogodek zanimiv, ker ponazarja svojevrstno klimo, v katerem se je znašlo katolištvo z Bergoglievim nastopom.

V zadnjih dvesto letih je vrhovno cerkveno učiteljstvo kar nekajkrat opredelilo odnos Cerkve do moderne sveta. Najbolj jasno in dokončno pač leta 1864 z okrožnico Pija IX. *Quanta cura* in priloženim *Syllabusom*, seznamom obsojenih modernih zmot. Sicer je branje tega besedila danes zanimivo in poučno, ker vidimo, kako je pred sto petdesetimi leti Pij IX. pravzaprav v marsičem zadel v črno. Ni izključeno, celo zelo verjetno je, da je tega mnenja tudi Mario Bergoglio. Toda kolikor je mogoče do danes razumeti duha njegovega pontifikata, je gotovo eno: papež Frančišek novega *Syllabusa* ne bo izdal. Krogi, ki so v zadnjih desetletjih zagovarjali misel, naj se izda nov, ažurnirani seznam zmot, nov *Syllabus*, bodo v tem oziru zato razočarani. Nemara bo razočaran tudi oni bralec, ki pričakuje, da bo papež svojim nepravim častilcem »nalil čistega vina«. Tega pač v obliki, kakršni od njega nekateri pričakujejo, ne bo storil, pa ne zato, ker bi zagovarjal drugačen nauk od svojih predhodnikov, ampak zato, ker zanj prioriteta

ni afirmacija ali obramba nauka oziroma njegove čistosti, ampak temeljno krščansko oznanilo, *kerygma*, ki je v bistvu oznanilo o »velikem veselju« (Lk 2, 10), o odrešenosti. Nauk sicer ostaja, in to v vsej svoji neokrnjenosti. »Ne pričakujte, da bo Cerkev spremenila svoje stališče o tej zadevi«, je na primer papež Frančišek napisal v zvezi z obrambo človekovega življenja od spočetja dalje (*Evangelii gaudium*, št. 214). Toda v ospredju je vedno »veselo oznanilo«. Nič novega, vedno je bilo tako, a pomembni so poudarki, in ti so pri Frančišku izraziti.

Razume se torej, zakaj »moderni svet« rad prisluhne papežu Frančišku, razume pa se tudi, zakaj utegne zgoraj opisani obrat spraviti v zadrego nas »katoličane«: bolj nam gre namreč od rok obramba nauka kot oznanjevanje. Toda če bomo še naprej igrali v obrambi, bodo nasprotniki z lahkoto zabijali gole, saj je naš trener z igrišča odpoklical našega najpomembnejšega branilca, vratarja. Zanesljiv odgovor na vprašanje, zakaj je trener odpoklical ravno njega, lahko sicer da samo on, smemo pa ugibati, da tudi zato, ker ni več česa braniti. Ko ekipa izgublja s 3:0, nima smisla igrati v obrambi. In to je v nekem smislu realnost sodobne sekulariziranosti, ki je dvesto let bleščeče obrambne igre, namreč katoliške apologetike, ni bilo sposobno zaustaviti. Tudi iz tega izhaja spoznanje, da je potrebno začeti znova, pri temeljnem krščanskem oznanilu, pri evangeliju. Ob poslušanju in branju papeža Frančiška, zlasti pred kratkim objavljene, z evangelijem nasičene in brez ovinkarjenja pisane apostolske spodbude *Evangelii gaudium*, ima človek vtis, da je ravno v tem bistvo njegovega obrata.

RAZPIS ŠTUDIJSKE ŠTIPENDIJE ALBINA LOČIČNIKA ZA AKADEMSKO LETO 2013/2014

Slovenska prosveta razpisuje tri študijske štipendije iz Sklada Albina Ločičnika v spomin na dobrotnika in zavednega Slovenca inž. Albina Ločičnika.

Štipendije so namenjene slovenskim univerzitetnim študentom in študentkam inženirstva s stalnim bivališčem v Furlaniji Julijski krajini, ki so se v študijskem letu 2013/14 vpisali na študij omenjene smeri.

Prošnje je treba nasloviti na Slovensko prosveto, Ulica Donizetti 3, 34133 Trst do 15. januarja 2014.

Prošnji je treba priložiti:

- kratek življenjepis (s podatki o dosedanjem šolanju in sodelovanju v slovenskih organizacijah);
- potrdilo o vpisu v prvi letnik oziroma potrdilo o opravljenih izpitih za naslednje letnike;
- potrdilo ISEE.

Predvidene so: štipendija za 1.000,00 € za študenta/tko prvega letnika in dve štipendiji po 1.500,00 € za študente/tke naslednjih letnikov. Komisija bo ob enakih pogojih dala prednost študentom gradbene smeri.

Razpis je objavljen tudi na spletni strani Slovenske prosvete: www.slovenskaprosveta.org

Martina Piko-Rustia

Etnološka raziskovalna dejavnost in sodobni (družbeni) izzivi na Koroškem

O delovanju Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik v Celovcu

Začetki delovanja etnološkega oddelka pri Krščanski kulturni zvezi in ustanovitev inštituta

Leta 1983 je Krščanska kulturna zveza (KKZ) med svoja delovna področja sprejela zbiranje in proučevanja narodopisnega blaga na Koroškem. V začetkih delovanja narodopisnega oddelka pri KKZ so bile dejavnosti usmerjene predvsem v terensko delo, težišča delovanja pa so segala na področja arhitekturne dediščine in bivalne kulture, noš in oblačilne kulture, šeg in navad, pripovedništva, ljudskih pesmi, ljudskega zdravilstva in zdravstvene kulture, otroških iger, narečnih dokumentacij in zapisovanja življenjskih zgodb koroških Slovencev.

Ker se je obseg etnološke dejavnosti pri KKZ širil, se je KKZ odločila za novo obliko organizirane etnološke dejavnosti in leta 1992 ustanovila Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik. Leta 1994 pa je bilo ustanovljeno Narodopisno društvo Urban Jarnik, ki je od tlej pravni nositelj Inštituta Urban Jarnik. Inštitut je poimevan po duhovniku, narodopiscu, jezikoslovcu in pesniku Urbanu Jarniku (1784–

1844). Soustanovil ga je narodopisec Pavle Zablatnik (1912–1993), ki je v začetku petdestih let 20. stol. v svoji disertaciji kot prvi ovrgel sporne (nemško-nacionalne) teorije koroškega narodopisca Georga Graberja in s tem postavil temelj za etnološke raziskave pri koroških Slovencih.

Znanstveno-raziskovalna dejavnost inštituta

Raziskovalna dejavnost

Novoustanovljeni inštitut je eno leto deloval pod vodstvom Pavla Zablatnika (do njegove smrti maja 1993), nato do leta 1997 pod znanstvenim vodstvom etnologinje Marije Makarovič. V tem obdobju so sodelavci nadaljevali raziskovalne dejavnosti na terenu in vzpostavljali arhiv, v program inštituta pa so vključili še pripravo krajevnih monografij, ki so nastale za kraje Vogrče (ob 800-letnici prve omembe kraja), Dobrlo vas (ob devetdestletnici krajevnega slovenskega kulturnega društva) in za Sele.

Levo: avtorica članka, znanstveni vodja Inštituta Urban Jarnik v Celovcu in prejemnica Murkovega priznanja v letu 2012 mag. Martina Piko-Rustia ob predstavitvi iniciative Slovenščina v družini (foto: Rosina Katz Logar). Zgoraj: značilna kulturna dediščina: selski plot (foto: arhiv Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik - SNIUJ).

Leta 1997 je predsedstvo Narodopisnega društva Urban Jarnik prevzel pravnik Pavel Apovnik. Po njegovem prizadevanju je bil Inštitut Urban Jarnik leto navrh sprejet v evidenco raziskovalnih organizacij pri takratnem Ministrstvu za znanost in tehnologijo RS (po spremembi dveh zakonov, ki omogočata vpis raziskovalnih organizacij in raziskovalcev v zamejstvu v evidenco raziskovalnih organizacij v Sloveniji).

Na tej osnovi se inštitut lahko vključuje v znanstveno-raziskovalne projekte, ki jih izvajajo raziskovalne ustanove v Sloveniji. V sodelovanju z Inštitutom za narodopisje ZRC SAZU in Inštitutom za narodnostna vprašanja je inštitut izvajal projekte na teme slovstvena folklor, življenjske zgodbe, varovanje in inventarizacija kulturne dediščine, oblikovanje skupnega slovenskega kulturnega prostora po vstopu Slovenije v EU, priprava registra nesovne dediščine in informatizacija nesovne dediščine.

Od oktobra 2013 Inštitut Urban Jarnik skupno z Inštitutom za narodnostna vprašanja v Ljubljani, Slovenskim znanstvenim inštitutom v Celovcu in SLO-RI-jem v Trstu izvaja raziskovalni projekt Mladi v slovenskem zamejstvu. Inštitut Urban Jarnik tudi sodeluje z raziskovalnimi ustanovami v Avstriji, Sloveniji, Italiji, na Madžarskem in Hrvaškem, v Nemčiji in Kanadi. Temeljna dejavnost inštituta pa so vseskozi terenske raziskave in arhivsko delo.

Publikacije

Glavni namen raziskav je priprava publikacij, s katerimi inštitut ljudem vrača vedenje in izročilo, ki so ga zaupali ustanovi. Izšle so številne etnološke publikacije, ki pokrivajo domala vse etnološke teme in so dostopne pri inštitutu. Z raziskavami in publikacijami, ki so deloma že prevedene tudi v nemški jezik ali pa vsebujejo povzetke v nemškem jeziku, so v nad tridesetih letih organizirane etnološke dejavnosti nastale temeljne dokumentacije o koroškem kulturnem izročilu na območju južne Koroške. Inštitutske publikacije (npr. raziskava o ziljski noši) se v prevodih kot temeljna dela uveljavljajo tudi v koroških izobraževalnih, kulturnih in raziskovalnih ustanovah (Deželni muzej in Deželni arhiv, Kärntner Bildungswerk ...).

Posveti

Inštitut Urban Jarnik tudi organizira lastne posvete in se udeležuje posvetov drugih ustanov. Leta 1996 so stekli vsakoletni Zablatnikovi dnevi v obliki posvetov in simpozijev (na njih so bili predstavljeni Urban Jarnik, Matija Majar Ziljski, Pavle Zablatnik, Josip Šašel, Loška cerkvena pesmarica iz leta 1825 ter

druga pomembna etnološka vprašanja), v seriji Koroški etnološki zapiski pa so izšli zborniki s posvetov.

Ker se je močno povečalo število vabil sodelavcev inštituta na posvete in simpozije znanstveno-raziskovalnih ustanov v Sloveniji in Avstriji, v zadnjih letih lastni posveti (Zablatnikovi dnevi) potekajo manj redno.

Arhiv

Inštitut Urban Jarnik ima tudi manjši arhiv, v katerem so starejši rokopisi in oblačilni kosi iz 19. in prve polovice 20. stol., urejeni sta tudi inštitutska fototeka in fonoteka (med drugim hrani inštitut presnetke slovenskih sporedov avstrijske radiotelevizije ORF). Zanimivost je fototeka s popisom koroških nagrobnih kamnov s slovenskimi napisi.

Skupno s KKZ inštitut skrbi za prejete zapuščene koroških duhovnikov in kulturnih delavcev, obe ustanovi imata tudi skupno knjižnico, v kateri so tudi etnološke publikacije in serije.

Spominske plošče

Inštitut Urban Jarnik se trudi tudi za spominska obeležja koroškim kulturnim delavcem. Najprej je inštitut leta 2000 obnovil nagrobni kamen Urbana Jarnika v Možberku, kjer je bilo s privoljenjem tamkajšnjega duhovnika in župnijskega sveta možno dodati ploščo z Jarnikovimi slovenskimi verzmi.

V Pragi je inštitut v sodelovanju s koroškimi političnimi, kulturnimi in znanstvenimi ustanovami uredil Majarjev grob na Olšanskem pokopališču, posvet in blagoslovitev Majarjevega groba v Pragi pa sta bila ob 110-letnici njegove smrti leta 2002. Majarjevih zaslug se je inštitut želel spomniti tudi s spominsko ploščo na župnišču v Gorjanah na domači Zilji – zanj si je močno prizadeval župnik Stanko Trap –, pa vendar sta župnijski svet in koroški urad za spomeniško varstvo po hudih nasprotovanjih domačinov določila prostor za (skrito) dvojezično tablo v notranjosti župnišča.

Bolje so tablo v spomin skladatelju Antonu Jobstu sprejeli na ziljskem Brdu. Tam je Inštitut Urban Jarnik v sodelovanju s Kluboma koroških Slovencev v Ljubljani in Mariboru ter občino Žiri in Muzejskim društvom Žiri leta 2011 ob 30-letnici smrti Antona Jobsta postavil dvojezično tablo na njegovi rojstni Kopičevi domačiji. Tako se je na Ziljo spet vrnil pomemben skladatelj, ki je med drugim prejel cerkveno odlikovanje papeža Janeza Pavla II. – red viteza Gregorja VI. kot najvišje možno odlikovanje za laike v rimsko-katoliški Cerkvi.

Desno: etnološki muzej Drabosnjakov dom na Kostanjah. Levo: oddelek o mizarstvu v muzejski zbirki v Drabosnjakovem domu na Kostanjah (foto: arhiv SNIUJ).

Sodelovanje s slovenskimi kulturnimi ustanovami in krajevnimi društvi

Inštitut organizira prireditve z etnološkimi vsebinami, vabi na izobraževalne ekskurzije in prireja predstavitve publikacij z etnološkimi in sorodnimi temami, ki izhajajo v Sloveniji in zamejstvu, pri tem sodeluje z osrednjimi kulturnimi organizacijami in s krajevnimi kulturnimi društvi na Koroškem.

Etnološki muzej na Kostanjah

Sad sodelovanja s krajevnim društvom SPD Drabosnjak je bila postavitev Etnološkega muzeja Drabosnjakov dom na Kostanjah, ki je odprl svoja vrata leta 2002, na ogled pa so predmeti s področij kmetijstva, obrti in dejavnosti v hiši (nositelji projekta so domače krajevno društvo, obe krovni kulturni organizaciji in Inštitut Urban Jarnik). V spremnem (dvojezičnem) katalogu so zabeležena tudi narečna poimenovanja za objekte iz 19. in prve polovice 20. stol., do muzeja pa vodijo dvojezični kašipoti (informacije o muzeju dobite pri predsedniku društva Ernstu Dragaschnigu, tel. 0043 664 2131841).

Dokumentacija slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem

Zgleden projekt sodelovanja med Inštitutom Urban Jarnik in krajevnimi kulturnimi društvi je projekt dokumentacije slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem, ki ga izvajajo društva in posamezniki, inštitut pa jim nudi strokovno pomoč.

Velik premik je bil v letu 2010, ko so bila slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem sprejeta v avstrijski seznam nesnovne kulturne dediščine pri Unesco (<http://nationalagentur.unesco.at>). Prošnja za vpis je bila sprejeta na podlagi zemljevidov, ki sta jih v letu 2008 izdala slovensko kulturno društvo v Kotmari vasi in Interesna skupnost selskih kmetov (www.gorjanci.at, www.planina.at), na njih pa so zabeležena (v narečju in poknjiženo) domača ledinska in hišna imena, ki večinoma dotlej še niso bila zapisana.

Zgoraj: uradno sprejetje slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem v avstrijski seznam nesnovne kulturne dediščine pri Unesco leta 2010. Martina Piko-Rustia drži v rokah zavedno listino (foto: arhiv Unesco). Levo: Prvi štirje zemljevidi s slovenskimi ledinskimi in hišnimi imeni (foto: arhiv SNIUJ).

Delovanje krajevnih kulturnih društev na tem področju se je po priznanju Unesca močno razširilo. Izšla sta še zemljevida za občini Šmarjeta v Rožu in Škofiče (www.schiefing.gv.at/kulturvereine.html), ki imata tudi uradni Unescov logotip, gradivo pa zbirajo po celotnem Rožu, deloma tudi na Zilji in v Podjuni.

Sodelovanje s koroškimi in avstrijskimi ustanovami

O priznanju slovenskih ledinskih in hišnih imen kot kulturne dediščine Unesca so poročali mediji v Avstriji in Sloveniji, predvsem pa tudi koroški mediji, ki so ugotavljali, da so slovenska imena na Koroškem kulturna dediščina in torej tudi vprašanje kulture (dotlej so bila slovenska imena v zavesti predvsem kot politična tema). Sledila so številna vabila za predavanja in predstavitve projekta dokumentacije hišnih in ledinskih, med drugim smo projekt leta 2011 predstavili zastopniki Združenih narodov gospe Faridi Shaheed, ko je bila na obisku na Koroškem.

Za projekt se zanimata tudi slovenska in avstrijska komisija za standardizacijo zemljepisnih imen. Tako slovenska (KSZI) in kot avstrijska komisija (AKO – Arbeitsgemeinschaft für Kartographische Ortsnamekunde) sta Inštitut Urban Jarnik povabili, da projekt predstavi na njuni redni seji, avstrijska komisija pa je zastopnika inštituta sprejela kot rednega člana komisije, v kateri lahko odslej vpliva, vnaša predloge in tudi korekture uradnih koroških zemljevidov.

Z Deželnim muzejem Koroške je sodelovanje začelo potekati še na osnovi osebnega poznanstva, kar je inštitutu omogočilo, da so v rastavne programe in prireditve koroškega deželnega muzeja začeli vključevati tudi predmete iz zbirk koroških Slovencev ter muzejev v Sloveniji in jih na razstavah predstavili tudi s slovenskimi poimenovanji. Sodelovanje z deželnim muzejem se je začelo širiti, ko so na inštitutske zbirke in delo postali pozorni drugi mlajši kustosi. Tako je v letu 2011 Deželni muzej Koroške – v sklopu razstave, na kateri so predstavili tudi dele ziljske noše z ziljskimi slovenskimi narečnimi poimenovanji, – vabil na posebno spremno prireditev z naslovom Ziljska noša – paša za oči in dediščina. Na prireditvi je zgodovinar Teodor Domej spregovoril tudi o ziljskih nošah v Etnografskem muzeju v Petrogradu, ki jih je tam odkril leta 2001. To so ohranjene ziljske noše, ki jih je leta 1867 na veliko slovansko razstavo v Moskvo kot nošo Slovencev ponesel Matija Majar Ziljski. Del te zgodovinske etnografske slovanske razstave – z Majarjevimi ziljskimi nošami v središču – je bil leta 2008 v času predsedovanja Slovenije Evropski uniji na ogled v muzeju Cinquantaenaire v Bruslju.

Ob pripravah čezmejnih projektov s Slovenijo je do inštituta stopila koroška izobraževalna ustanova Kärntner Bildungswerk, v kateri danes deluja mlajša generacija koroških izobražencev. Mlajša generacija je vesela novih vsebin v svojih ustanovah in konstruktivnega načina sodelovanja, zato je tudi slovenščino uvedla v delovanje svoje ustanove s tisto „samoumevnostjo“, ki smo si jo ves čas želeli. Pa tudi v novem 32-članskem kulturnem gremiju, ki se je kot svetovadni organ deželne vlade konstituiral oktobra 2013, je deželni svetnik Wolfgang Waldner znatno povišal de-

Zgoraj: Ziljska noša, ki jo je Matija Majar Ziljski leta 1867 neseš na slovansko razstavo v Moskvo. Hrani jo Etnografski muzej v Petrogradu (foto: Teodor Domej). Levo: Majarjeve ziljske noše na razstavi v Bruslju leta 2008 (foto: Naško Križnar).

lež članov pripadnikov slovenske narodne skupnosti, zastopani pa smo tudi v odboru za ljudsko kulturo.

Odkar je ob koncu leta 2012 vodstvo Zveznega urada za spomeniško varstvo na Koroškem prevzel umetnostni zgodovinar Gorazd Živkovič, absolvent Slovenske gimnazije, se je okrepilo strokovno sodelovanje tudi s to ustanovo. Novi način vodenja urada je opazen v tem, da Živkovič svetuje in vodi skupine tudi v slovenskem jeziku. Ob letošnjem vseavstrijskem Dnevu spomenika je pri uradu izšla informativna brošura, v kateri je bil program prvič predstavljen v obeh deželnih jezikih Koroške (www.tagdesdenkmals.at/fileadmin/media/Content/Download/Karnten_2013.pdf).

Čezmejni projekti Avstrija - Slovenija

Inštitut Urban Jarnik se od leta 2000 naprej vključuje v čezmejne projekte. V začetku so čezmejni projekti potekali predvsem na območju Podjune in Mežiške doline med občinami Pliberk, Ravne in Prevalje. V projektih so nastale razstave, publikacije in film, ki so ponovno povezali kulturni (in jezikovni) prostor, v katerega se je na začetku 20. stoletja zarezala meja.

V zadnjem programskem obdobju čezmejnega sodelovanja med Avstrijo in Slovenijo (program SI-AT 2007-2013) je Inštitut Urban Jarnik izvedel projekta dokumentacije manjših spomenikov in dokumentacije rokodelstva v čezmejnem prostoru, v delu pa je še projekt postavitve čezmejnega kulturnega portala hišnih in ledinskih imen. V projektih so nastale dvojezične spletne strani (www.kleindenkmaeler.at, www.duo-kunsth Handwerk.eu), dvojezične publikacije in informacijsko gradivo, izpeljali smo dvojezične posvete, okrogle mize in simpozije, s čimer je inštitut prodril tudi v širšo koroško (nemško) javnost.

Od raziskav do jezikovnih iniciativ – novi izzivi

V Evropskem letu medkulturnega dialoga 2008 so v farni skupnosti župnije sv. Cirila in Metoda v Celovcu posebno pozornost namenili dvojezičnim in večjezičnim družinam. Projekt so podprli Katoliška akcija, Dušnopastirski urad, Univerza Celovec in Inštitut Urban Jarnik. Nosilci iniciative Dvo- in večjezičnost v družini so leta 2008 izdali brošuro 12 spodbud za sožitje v družini, ki v tematskih poglavjih obravnava življenjske situacije, s katerimi so vsak dan soočene dvo- in večjezične družine. Brošura vabi k pogovoru: posamezne teme v njej naj bi dvo- in večjezične družine spodbujale, da v medsebojnih pogovorih iščejo smernice za različne življenjske situacije. Odkritosrčni pogovori naj krepijo medsebojno razumevanje in družini omogočajo razvijati vse njene potenciale.

Krščanska kulturna zveza pa je bila leta 2010 pobudnica iniciative Slovenščina v družini. Nosilke iniciative so raziskovalne in izobraževalne ustanove na Koroškem v sodelovanju z mediji. Z raznimi akcijami (plakati in nalepke, informacijski večeri in brošura) iniciativa opozarja na pomen slovenščine kot družinskega jezika. Inštitut Urban Jarnik je pomagal pri izdaji narečnih zgoščenk, ki jih je pripravila iniciativa v sodelovanju s kulturnim društvom SPD Zila (sekcija zila-film) v ziljskem narečju (2011), s kulturnim društvom SPD Rož v rožanskem narečju (2012) in s kulturnim društvom KPD v podjunskem narečju (2012).

Sklepno bi lahko ugotovili, da sodobni (družbeni) izzivi na Koroškem delovanju Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik v Celovcu dajejo nove smernice, s katerimi etnološko raziskovalno dejavnost vse bolj aktivno vključuje v družbeni razvoj na Koroškem.

Levo: dvojezični napis na avtobusni postaji v Selah; desno: Table s hišnimi imeni v Selah (foto: Nanti Olip).

Mojca Polona Vaupotič

Šolske sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja SESTRI BAJEC

Zgoraj: Sestri Darinka in Pavla Bajec.
Desno: dve božični voščilnici.

Provincialka šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja, s. Rafaela Glasenčnik, je nekoč dejala: »Ni malo lepote, ki so jo ustvarile šolske sestre. 'Od malih nog' je v kongregaciji živo izdelovanje liturgičnih oblačil, kar zahteva navdih, smisel, voljo in ljubezen do dela in namen – za Kristusa Kralja. Začela je ustanoviteljica m. Margareta Puhar. Kasneje so sestre delale po načrtih priznanih umetnikov pa tudi po lastni zamisli ali naročnikovi želji in metodi.

Pri šolskih sestrah se je porajala in razvijala skrb za lepoto domačega ognjišča: ročna dela, ki so krasila domove, kulinarika, odnos do stvari in ljudi, ki traja še danes. Pri tem so še prihajali na dan talenti posameznih sester, se razvijali in izpopolnjevali.

Ohranjeno je ime s. Rafaela Egger in njenih upodobitev. Sestri Pavla in Darinka Bajec pri visoki starosti še vedno ustvarjata: njuni mozaiki in keramika krasijo pročelja cerkva, kapele in spomenike; občudujemo njune jaslice, tihožitja, vizitke ...

V novejšem času vznikajo novi talenti, večji in manjši. Danes ubirajo sestre pot bolj svobodnega izražanja v slikanju, pisanju ikon in fotografiji. Vse to je znamenje, da ljubezen do lepote pri šolskih sestrah ni ugasnila, da v nas živi, nas navdihuje in povezuje Frančišek – občudovalec vsega lepega.

Življenjska pot rodni sester in redovnic Bajec o katerih pravijo, da »jima je Bog dal tolik talentov« so drita med tiste redke redovnice, ki skušata združevati duhovniško z umetniškim ustvarjanjem. Zanju lahko rečemo, da se je njuna hoja za Kristusom obarvala čisto po svoje. Obe sta članici redovne skupnosti Šolskih sester Kristusa Kralja.

Sestri Bajec sta bili rojeni v Skriljah pri Ajdovščini. Sestra Pavla (Darinka Vida) je bila rojena leta 1921, njena mlajša sestra Darinka (Marija Vislava) pa leta 1924. S. Darinka je že pri desetih letih doživela prizor redovne preobleke pri šolskih sestrah v Mariboru. Slovesno oblečen škof je sleherni sestri zagotovil večno življenje, če se bo držala svoje obljube.

»Doma sem iz papirja naredila enako redovno obleko svoji punčki, a v srcu je zagorel plamenček poklica brez slehernega zakaja,« je dejala s. Darinka.

S. Darinka Bajec je gimnazijo ter šolo za umetno obrt obiskovala v Ljubljani ter leta 1956 diplomirala na Akademiji za uporabne umetnosti v Beogradu na Oddelku za keramiko pri prof. I. Tabakoviču. Izobraževala se je v Nemčiji, Franciji, na Nizozemskem, v Švici ter v Italiji. Je članica Honoris causa Tommaso Campanella v Rimu, odlikovana je s številnimi nagradami in priznanji iz mednarodnih razstav, kot so zlata diploma v Cervii, pa diploma z zlato medaljo v Rimu in vpis v letno enciklopedijo sodobnih umetnikov Arteguida, prav tako v Rimu. V svojih štirih desetletjih ustvarjanja je izdelala obsežen opus umetnin. Od keramičnih izdelkov do klasičnih, na kolovratu vrtenih in glaziranih vaz okrašenih s figuraliko, preko tehnično izjemno zahtevnih emajlov abstraktne vsebine. Povezuje jih religiozna tematika, vezana na tabernaklje in križev pot. Tukaj so še keramični krožniki, na katerih sta v ustvarjalnem prepletanju upodobljeni figuralna in dekorativna mo-

tivika, s suvereno rabo različnih in bogatih tehnik, ki jih poznamo v keramiki z žlahtnimi glazurami. Keramika kot umetnost ognja je njeno izrazno sredstvo s številnimi upodobitvami ptic, simbol težnja iz vidnega sveta v višji duhovni svet. Največ ustvarjalne svobode pa ji ponuja tehnika engoba, s katero je izdelala najbolj ekspresionistične figurale kompozicije.

Pri arhitektu Ivanu Vurniku in v ravenski mozaični šoli se je s. Darinka usposobila tudi za izdelovanje mozaikov in z le-temi okrasila znano pročelje cerkve na Brezjah, v Do-

berdobo pa kapelice in pokopališke spomenike. Svoje kiparske težnje je izrazila v monumentalnih reliefnih izdelkih, med katerimi izstopa likovna oprema kapele v Repinjah, križev pot za škofijsko kapelo v Koprju in modeliranje jaslic s karakternimi figurami iz njenega življenja.

S. Pavla Bajec je leta 1943 maturirala na učilišču pri uršulinkah v Ljubljani. Istega leta je vstopila k šolskim sestram, nato pa dve leti poučevala v Marijanišču v Ljubljani. V taistem mestu je prav tako naredila prvi letnik Šole za umetno obrt in v obdobju od leta 1948 do 1956 študirala violino in klavir. Dve leti je poučevala v glasbeni šoli v Šentvidu nad Ljubljano. Posvetila se je slikarstvu pri akademski slikarki Miri Marocchino v Zagrebu. Znana je po dobrem poznavanju klasičnih

slikarskih tehnik in restavriranju slik. Med njenimi najboljšimi tihozitji lahko občudujemo v trompe-l'oeil naslikane steklene in kovinske predmete, v katerih se zgovorno lesketa svetloba. Naredila je prav tako načrte za številne mašne plašče, jaslice, narisala voščilnice in z ilustracijami opremila Frančiškovo Sončno pesem. S. Pavla sama pravi: »V Zagrebu so mi predstojnice omogočile študij slikarstva, česar sem bila zelo vesela. Tam je neka slikarka imela privatno šolo za redovnice. Našle smo se tri: s. Blaženka iz splitske province, uršulinka s. Marija iz Zagreba in jaz. Po štirih letih strokovnega dela sem še večkrat imela priložnost, da sem občasno šla v Zagreb in izpopolnjevala svoje znanje. Bogu sem hvaležna tudi za milost. Nadaljnja leta sem sodelovala z vezilnico v Radovljici, po načrtu slikala portrete, pripravljala načrte za vezilniške potrebe, se ukvarjala z mladiño, vmes skrbela za ostarelo mamo.«

Ustvarjanje sester Bajec je mogoče spremljati na različnih nivojih.

Zgoraj: primeri mozaikov (Kristusov obraz, kapela Sv. Jakoba in mozaik na Brezjah). Spodaj: razstava v Radovljici.

Od teh nam bo kritiško- teoretski morda še najmanj dal. Pomembno je, da ob njunih sadovih zaslutimo dve človeški usodi, dvoje ranljivih bitij, ki vsak dan po svoje iščeta dopolnitev, da ju dojamemo kot dve posameznici, obe obdarjeni z milostjo, pokorni veliki skupnosti tako Cerkve kot samostanske družine, da o svojih darovih vedno znova spregovorita, vsaka na sebi lasten način. Žal veliko svojih del nista podpisali, k sreči pa sta jih z dobrim namenom veliko razdelili med ljudi.

Sestri Bajec sta imeli preteklo leto od oktobra do decembra v Radovljici razstavo svojih umetniških del. Med njimi so bili prav tako izdelki jaslic. Mnogi razstavljalci jih izdelujejo predvsem ljubiteljsko, sestri Bajec pa se s to dejavnostjo že od nekdaj ukvarjata profesionalno. Nekaterim izmed nas je poznan film, ki je bil leta 2009 predstavljen v uredništvu verskega programa TV Slovenija z naslovom »Jaslice sester Bajec«. Scenaristka 50-minutnega filma je bila s. Romana Kocjančič, ki že vrsto let ustvarja v uredništvu verskih programov na Televiziji Slovenija. Je prav tako Frančiškova sestra kot sestri Bajec, sicer frančiškanka Marijina misijonarka in je gledalcem poznana. V filmu gre za kratek umetniški portret sester Bajec, na podlagi predloga ljudi, ki živijo z njima v župniji Kamnje, v vasi Skrilje. Pravijo namreč, da so že sam dom sester Bajec prave jaslice, skupaj z vsemi oddaljenimi pastirji – vaščani, ki jim je kot zvezda pokazala pot v ta topli hlevček, kjer je vsakdo sprejet; in ko odhaja, odnaša s seboj luč upanja za svoje življenje. Sestri namreč živita na rodnem domu, ker sta tukaj negovali bolno mamo. Na tej lokaciji sta nato z dovoljenjem kongregacije tudi ostali, zaradi primerne prostora, ki jima omogoča umetniško ustvarja-

Zgoraj: Sv. Francišek, krožnik.
Levo: keramični izdelki.

nje. Njun dom je prav tako namenjen otrokom in družinam, kjer se učijo igranja na inštrumente in modeliranj.

Sestri sta namreč z otroki naredili že veliko jaslic, še posebej ob božičnem času. Jaslice in božič imajo za Frančiškove brate in sestre poseben pomen, saj je bil ravno sv. Francišek tisti, ki je v Grecciu v Italiji pred 800 leti postavil prve žive jaslice.

Ob zaključku kratke predstavitve bogatega življenja rodnih sester ter redovnic Bajec, ki ju njuno ustvarjanje plemeniti, bogati ter povezuje, sem se spomnila na misel Tomaža Akvinskega, ki jo je izrazil v svojem citatu o Vzajemnem sodelovanju: »Tako kot se kamni prilegajo drug drugemu in zato iz njih nastane hiša in kot se vsi deli veseljstva ujemajo, da bi pojasnili njegov obstoj, za lepoto velja, da zanjo ne zadostuje, če vsaka stvar ostane zgolj sebi enaka, temveč se morajo vse med seboj povezati v vzajemno skupnost, vsaka v skladu s svojimi lastnostmi.«

Na slikah: slavne jaslice sester Bajec.

VILJEM ČERNO: KO POLNO NOČI JE SRCE

V Bardu v Terski dolini je bila 17. novembra velika cerkvena slovesnost. Somaševala sta domači župnik Renzo Calligaro in upokojeni ljubljanski nadškof Alojz Uran, ki je tudi blagoslovil 270 let stare orgle in novo zunanje stopnišče.

Ob stoletnici smrti so se posebej spomnili domačina, duhovnika Artura Blasutta, ki so ga zaradi narodnih in političnih razlogov preganjale tako civilne kot cerkvene oblasti.

Dan pa je povzdignila še krstna predstavitev pesniške zbirke domačega kulturnega in javnega delavca prof. Viljema Černa. Poezije, ki govorijo o domači zemlji in ljudeh, o veri in maternem jeziku, so v glavnem nastajale v terskem narečju. V knjigi, ki jo je uredil jezikoslovec dr. Jakob Müller, so objavljene v narečju, knjižni slovenščini, furlanščini in italijanščini. Prepesnitve je ob avtorju oskrbelo več prevajalcev. Knjižni naslov zbirke, ki izraža globoko bolečino zaradi usode skupnosti, je *Ko polno noči je srce*. Skupno sta jo izdala Goriška Mohorjeva družba in Kulturno društvo Ivan Trinko iz Čedadu.

OTMAR ČRNILOGAR – ČLOVEK MNOGIH TALENTOV

V Podragi na Vipavskem so 16. novembra, na god sv. Otmarja, predstavili 438 strani obsežni zbornik z naslovom *Otmar Črnilogar, človek mnogih talentov*, ki je izšel pri Celjski Mohorjevi družbi. Uredila sta ga Alojzij Pavel Florjančič in Bogdan Vidmar. Pri njem je sodelovalo 43 avtorjev, ki so prispevali 60 zapisov.

Otmar Črnilogar (Šebrelje, 1931 - Podraga, 1999) je bil duhovnik in intelektualec, klasični filolog, prevajalec svetega pisma, profesor na vipavski gimnaziji in ljubljanski teološki fakulteti, planinec. V Podragi je bil župnik več kot tri desetletja.

Zamisel o zborniku je nastala leta 2006, ko je bil postavljen njegov doprinski kip pri podraški cerkvi, oblikoval se je pripravljalnici in nato uredniški odbor, ki je izbral avtorje, zbral prispevke in tudi s fotografijami uredil knjigo. V desetih tematskih sklopih in v spominih sopotnikov, župljanov, dijakov, kolegov in sobratov lahko spoznamo vso razsežnost Črnilogarjevega delovanja.

UMRL JE PREDSEDNIK SAZU JOŽE TRONTEJ

V Ljubljani je 9. decembra nenadno umrl predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti Jože Trontelj. Bil je doktor nevroloških znanosti, velik humanist, borec za človekove pravice in dostojanstvo, strokovnjak za medicinsko etiko in bioetiko ter član več slovenskih ter mednarodnih združenj in komisij s tega področja. Letos je bil med pobudniki ustanovitve Inštituta SAZU za etiko. Predsednik Akademije je bil od leta 2008.

UMRL JE DAVORIN KRIŽMANČIČ

V domači Bazovici je 6. decembra tragično preminil tržaški fotograf in fotoreporter Davorin Križmančič. Rodil se je 4. marca 1959 v Trstu. Več kot 30 let je bil fotograf Primorskega dnevnika, najprej kot pomočnik Maria Maganje, pozneje s svojim podjetjem Foto Kroma, zato je bil prisoten vsepovsod in splošno znan v naši javnosti. Njegove fotografije so objavljali tudi drugi mediji, med njimi Mladika.

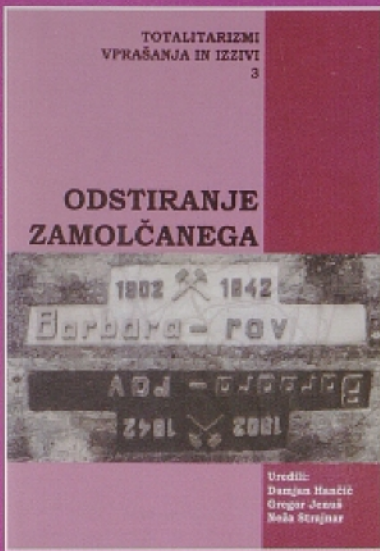
Umrla je nekdanja skavtska voditeljica Alenka Terčič

Po dolgi bolezni je 10. decembra umrla v Gorici upokojena bolničarka in nekdanja načelnica Slovenskih goriških skavtinj Alenka Terčič. Rodila se je 15. oktobra 1939 v Števerjanu, pozneje pa si je dom uredila v Gorici.

Na Goriškem so se slovenske skavtinje sicer prvič pojavile leta 1963 na Placuti. Tistega leta so imele tudi obljube na jurjevanju tržaških skavtinj v Šempolaju, vendar se niso obdržale. Naslednjega leta je v Gorici nastala prva skupina Slovenskih goriških skavtov. Skupina, iz katere je potem zrastle dekliška skavtska organizacija na Goriškem, pa je nastala leta 1967 v Števerjanu in se polagoma širila po Goriški. Vodila jo je Alenka Terčič, ki je ostala načelnica Slovenskih goriških skavtinj do leta 1973. Pri tem je tesno sodelovala z duhovnim vodjem msgr. Oskarjem Simčičem, ki je bil v tistih letih župnik v Števerjanu. Od leta 1976 so tako goriški kot tržaški skavti in skavtinje povezani v Slovenski zamejski skavtski organizaciji.

ODSTIRANJE ZAMOLČANEGA

njeni totalitarnosti in njenih dolgoročnih posledicah razmišljajo zgodovinarji in drugi raziskovalci ter humanisti in družboslovci različnih profilov.

Študijski center za narodno spravo je 5. novembra v Ljubljani predstavil svojo najnovejšo publikacijo, zbornik *Odstiranje zamolčanega*, ki so ga uredili Damjan Hančič, Gregor Jenuš in Neža Strajnar. Knjiga kot 3. zvezek sodi v zbirko omenjenega centra *Totalitarizmi – vprašanja in izzivi*.

V zborniku so objavljeni prispevki, ki so nastali v okviru znanstvenega posveta ob četrti obletnici vstopa v Hudo jamo in pa posveta Občutljivi osebni podatki v arhivskem gradivu tajnih policij. O slovenski polpretekli zgodovini,

DOKUMENTARCI SLOVENSKEGA

ODELKA RAI

Slovenski programski oddelek deželnega sedeža RAI v Trstu je v zadnjem času premierno predstavil kar tri svoje izvirne dokumentarce.

Marko Sosič je napisal scenarij za dokumentarni film, ki ga je tudi režiral, *Odsev pesmi in spomina*. Posvečen je operni pevki iz Barkovelj pri Trstu Nori Jankovič. Predstavitve je bila 30. oktobra.

Tržaška pisateljica, pesnica in urednica prof. Zora Tavčar Rebula je ob svoji 85-letnici dočakala dokumentarni portret V žarenju besede, ki ga je pripravila prof. Tatjana Rojc. Premierno so ga predstavili 18. novembra.

Urednik pri slovenskih programih Aleksi Jercog pa je pripravil dokumentarec *Spomin - Naših 60 let ob Avsenikovih melodijah*, ki govori zlasti o stikih Slavka Avsenika in njegovih sodelavcev s Slovenci v Italiji. Predstavitve je bila 12. decembra.

Ob 70-letnici Balantičeve smrti

Prof. France Pibernik in Erika Jazbar na goriški predstavitvi monografije o pesniku Francetu Balantiču (foto Aleš Breclj).

Dne 24. novembra je minilo 70 let, kar je v Grahovem pri Cerknici ob partizanskem napadu na tamkajšnjo domobransko postojanko skupaj s soborci zgorel pesnik France Balantič (1921–43). V matični Sloveniji dolgo zamolčanega izjemnega pesnika so se 22. novembra spomnili s kulturnim večerom v Cerknici. Nova slovenska zaveza napoveduje večje spominsko obeležje za vse grahovske žrtve. Izšli pa sta tudi pomembni knjigi, ki sta sad dolgotnega dela prof. Franceta Pibernika.

Pri ZRC SAZU je v zbirki *Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev* izšla druga, dopolnjena izdaja Balantičevega *Zbranega dela*, ki ga je v eni knjigi že leta 2008 uredil France Pibernik. Založba Družina pa je izdala njegov

zelo bogati in lepo oblikovani album slik, dokumentov in zapisov In vendar si za pevca me izvolil, France Balantič, Dokumentarna monografija ob 70. obletnici smrti 1921–1943.

V okviru »srečanj pod lipami«, ki sicer v hladnih mesecih potekajo v komorni dvorani in jih prireja Kulturni center Lojze Bratuž in Krožek za družbeno-politična vprašanja Anton Gregorčič iz Gorice, je bilo 5. decembra srečanje s prof. Pibernikom. V razgovoru s časnikarko Eriko Jazbar je predstavil obe knjigi, živahno in poglobljeno pa je obravnaval Balantičev čas, raziskovanje njegovega življenja in dela ter odnos do pesnika v zadnjih 70 letih.

Ozna v letih 1944–46

Zgodovinarica dr. Ljuba Dornik Šubelj (1949), ki se je od leta 1983 do upokojitve poklicno ukvarjala z zgodovino »organov za notranje zadeve«, je pred leti vodila III. dislocirani oddelek Arhiva Republike Slovenije. Osnovani so ga leta 1998, da bi hranil dotedanji arhiv Ministrstva za notranje zadeve oz. prejšnjega Republiškega sekretariata za notranje zadeve. Pozneje je doživel še nove reorganizacije.

Leta 1994 je Dornik Šubljeva od delu magistrirala pri prof. Tonetu Ferencu v Ljubljani in nalogo leta 1999 izdala v knjigi z naslovom *Oddelek za zaščito naroda za Slovenijo. V njej je obdelala strukturo in delo Ozne in njenih predhodnikov v Sloveniji od formalne ukinitve Vosa in ustanovitve Odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS 19.-20. februarja 1944 prek ustanovitve Ozne za Slovenijo junija 1944 do 15. maja 1945.*

Leta 2009 je doktorirala pri prof. Jeri Vodušek Starič v Mariboru, zdaj pa je predelano doktorsko disertacijo izdala pod naslovom *Ozna in prevzem oblasti 1944–46. Trdo vezano in bogato opremljeno knjigo na 472 straneh sta založila založba Modrijan in Arhiv Republike Slovenije.*

Študija obravnava najbolj krvava in nasilna slovenska leta, na podlagi arhivskih dokumentov rekonstruira takratno strukturo in početje Ozne ter tako posredno nudi dragocen vpogled v vse sklope ohranjene dokumentacije takratne tajne komunistične politične policije.

V gori podatkov tako mimogrede izvemo, da naj bi 18. novembra 1950 v Ljubljani pokončali leta 1947 ugrabljenega časnikarja in predstavnika Slovenske demokratske zveze v Gorici Andreja (Slavka) Uršiča, polk. Mirka Bitenca, Branka Diehla in nekatere uradno že več kot dve leti usmrčene obsojence na dachavskih procesih, druge posamezne zapornike in pa gauleiterja Friedricha Rainerja ter druge naciste, ki so tudi bili uradno že mrtvi.

IVO BRICELJ POČIVA V DOMAČI ZEMLJI

Docentka za didaktiko Pedagoške fakultete v Ljubljani v pokoju in zaslužni visokošolski učitelj Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem v Kopru dr. Mira Cencič (Tomaj, 1934) iz Šempetra pri Gorici se ob poklicnem delu že dolgo ukvarja tudi s strokovnimi in zgodovinskimi raziskavami. O šolstvu in vzgoji je napisala devet samostojnih del (tri v soavtorstvu), ostale knjige pa je posvetila primorski zgodovini: organizaciji TIGR, Ivanu Rudolfu, Črnim bratom, beneškim čedermacem. Znani sta nadalje njena antologija *Primorske pesmi rodoljubja in tigrovskega upora* in pa obsežna študija *Primorska sredina v primežu bratovorne vojne*.

Ivo Bricelj kot radioamater.

V okviru letošnjega praznovanja velikega šmarna na Repentabru je bila 13. avgusta na sporedu krstna predstavitev njene nove, obsežne knjige *Življenje na Krasu v preteklosti*. Izdala jo je v samozaložbi in vanjo strnila dolgoletne raziskave o rojstnem Tomaju in njegovi okolici. Knjiga obsega 13 poglavij, ki predstavljajo kraško pokrajino, Tomaj in okoliške vasi ne glede na državno mejo, njihovo prebivalstvo in gospodarske značilnosti, upravno razdelitev, preteklost od prazgodovine do danes s posebnim poglavjem o žalostnih straneh preteklosti od naravnih nesreč do vojn in vsakovrstnega nasilja, nadalje šolsko, cerkveno in kulturno življenje, na koncu pa še razvoj narodnega gibanja od preporeka do samostojne Slovenije.

DSI sredi sezone

Tatjana Rojc in Zora Tavčar (levo); pogled v dvorano pred prikazom dokumentarca posvečenega pisateljici (desno).

Edvard Kovač.

Društvo slovenskih izobražencev je novembra nadaljevalo s svojimi rednimi kulturnimi večeri v Peterlinovi dvorani. Kroniko večerov začenjamo z novico o predstavitvi dokumentarnega portreta Zore Tavčar, ki ga je Tatjana Rojc pripravila za tržaški sedež RAI in za naše televizijske oddaje ob 85. jubileju mladinske sourednice in dolgoletne sodelavke Zore Tavčar. Dokumentarec smo si premiersko ogledali v ponedeljek, 18. novembra. Na večeru je poleg avtorice in jubilarke sodelovala tudi odgovorna za programski oddelek Radia Trst A Martina Repinc. Naslednji večer je bil v ponedeljek, 25. novembra, ko je pisatelj in teolog dr. Edvard Kovač predstavil miselni svet rimskega škofa in papeža Frančiška. Naslednji ponedeljek, 2. decembra, je DSI posvetilo 50-letnici ustanovitve Zveze cerkvenih pevskih zborov na Tržaškem, o čemer so govorili Dušan Jakomin, Marko Tavčar, Janko Ban in Tomaž Simčič. V ponedeljek, 9. decembra, je bil v društvu večer na temo Slovenci in mediji: tokrat RAI. Gostje večera so bili ravnatelj deželnega sveta RAI Guido Corso, glavni urednik slovenskih informativnih sporedov Marij Čuk in urednica v slovenskem programskem oddelku Martina Repinc. Po uvodnih posegih gostov se je razvila živahna diskusija, v katero so posegli številni poslušalci.

Z leve: Janko Ban, Marko Tavčar, Dušan Jakomin in Tomaž Simčič ob 50-letnici ZCPZ. Desno: Sergij Pahor (stoje), Marij Čuk, Guido Corso in Martina Repinc.

Zgodba Slavvoja Slavika

La storia di Slavoj Slavik

Dal romanzo *Una stagione a Siena*
di Mario La Cava

Pisatelj in časnikar Mario La Cava (rojen leta 1908 v Bovalinu pri Reggio Calabrii, kjer je leta 1988 tudi umrl) velja za glasnika ponižanih prebivalcev Kalabrije. Diplomiral je na pravni fakulteti v Sieni. V letih 1929-30 je tam prijateljeval s poznejšim tržaškim odvetnikom Slavojem Slavikom (1896-1945).

To je bil sin vodilnega predstavnika tržaške Edinosti odv. Edvarda Slavika (1865-1931). Na II. tržaškem procesu je bil Slavoj Slavik obsojen na 15 let zapora. Ko se je jeseni 1943 vrnil v Trst, se je pridružil demokratičnemu odporu, zato so ga nacisti jeseni 1944 aretirali in poslali v taborišče. Umrl je 8. marca 1945 v podružnici Mauthausna v Melku.

La Cava je v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja nekajkrat začel pisati roman o svoji generaciji, o študiju v Sieni, odporu proti fašizmu in prijatelju Slavojju. Stopil je v stik tudi z njegovimi znanci in

sorodniki, vendar razen odlomkov tega dela, ki je seveda tudi sad pisateljske fantazije, ni objavil. Izšlo je leta 1988 v Bordigheri pod naslovom *Una stagione a Siena* (Siensko obdobje).

Literarno društvo Mario La Cava je skupno s Kulturnim združenjem Amici delle Muse predelalo odlomke romana, ki zadevajo Slavika, v dramski monolog v 16 prizorih *La storia di Slavoj Slavik* (Zgodba Slavvoja Slavika). Posvetiti so jo želeli tržaškemu borcu za človekove pravice, slovenskemu antifašističnemu mučeniku.

Premiera je bila 15. septembra 2012 v Bovalinu. Sledilo je več ponovitev. Založba Città del Sole iz Reggio Calabrie pa je dramsko delo s številnimi dokumenti o Slavojju Slaviku in o La Cavovem iskanju podatkov o njegovi življenjski poti (pisma, dokumenti, fotografije) objavila v knjižici *La storia di Slavoj Slavik*. Predstavili so jo 16. maja letos na Salonu knjige v Turinu. Uvodno besedo je prispevala Marianna La Cava, risbe pa Giuseppe Strangio.

Mala Cecilijanka

Združenje cerkvenih pevskih zborov iz Gorice je v sodelovanju s Svetom slovenskih organizacij tudi letos na dan Brezmadežne 8. decembra priredil pevsko revijo Mala Cecilijanka. V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici je nastopilo 14 otroških in mladinskih zborov, ki delujejo v društvih, na osnovnih šolah in po župnijah. Na odru se je zvrstilo več kot 300 mladih pevcev in pevk. Nastopili so večinoma sestavi iz Gorice in okolice, a tudi otroški zbor župnije Kristusa Odrešenika iz Nove Gorice in otroški pevski zbor Ladjica iz Devina. Doberdobski Veseljaki, Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel in pevci društva Sovodnje so se predstavili s po dvema skupinama, in sicer z malčki in večjimi otroki.

Prireditev je potekala popoldne v dveh delih. Spored so povezovali štirje člani dramske skupine O'Klapa iz Gorice, uvedel pa ga je nagovor dirigentke otroškega cerkvenega pevskega zbora iz Štandreža Lucrezie Bogaro.

(foto DP)

Knjige

Ivan Tavčar
Odselitev

V letošnjem letu je na knjižne police prišla nova pesniška zbirka tržaškega pesnika Ivana Tavčarja z naslovom *Odselitev*. Pesnik je sicer znan po tem, da ustvarja v slovenščini, italijanščini in nemščini. Kot pravi Majda Cibic v spremni besedi h knjigi, Tavčarja odlikujeta tudi kulturna širina in širok razpon zanimanj, saj ob pesmih piše še eseje o glasbi in zgodovinska dela.

Na pragu okrogle obletnice (rojen je namreč leta 1943) je Tavčar objavil novo pesniško zbirko *Odselitev* pri Goriški Mohorjevi družbi: v njej je zbral skoraj sto pesmi, razvrščenih v osem sklopov z različnim naslovom ali podnaslovom.

Že naslov knjige vzbudi bralčevo zanimanje, saj ga je mogoče brati na različni način: *odselitev* lahko namreč razumemo kot odmik od prevladujoče miselnosti, od lažnih vrednot in puhlosti »mrkega vsakdana«, kot pravi pesnik, ali pa kot slovo od zemeljskega in odmik v transcendo. V Tavčarjevi pesniški zbirki sta možni obe branji. Na eni strani je pesnikovo čedalje težje prenašanje tistega vsakdana, »ki ne premore/ več/ niti kapljice/ hrepenenjskega/ opoja«, kot pravi sam, na drugi pa je pogled, usmerjen v onstranski cilj in v pot, ki ga še ločuje od njega.

Pesnik se zaveda, da živi v materialnem, popredmetenem svetu, o katerem pravi, da »vse, kar diši/ po domišljijjskih vrtincih,/ po duhovnih vzponih,/ po moralnih vzletih,/ je takoj črtano / iz skrbno in natančno/ izdelanih/ potrošniških proračunov.« (str.17). Svet se zanj vrti kot mlinski kamen ali kot vrtinec, ki človeku

onemogoča, da bi dvignil pogled nad pusto vsakdanjost: v takem okolju ni prostora za globlja vprašanja o smislu lastnega bivanja, kaj šele da bi posameznik sploh našel odgovor na to, kar ga muči. Dnevi se torej vrstijo »brez sonca in brez mere« (str.63) in v tem gluhem prostoru se lahko celo zgodi, da posameznik ne ve več, kdo je in kam je namenjen, pa vendar dan za dnem kljubuje resignaciji, ki bi ga lahko privedla do točke skrajnega nihilizma, in skuša drugače odgovoriti »na vse bolj/ zveržena in zagonetna/ vprašanja« (str. 12). Pesnikova drža ne pomeni bega od sveta: sam namreč pravi, da je v njem še ljubezen do tega sveta, čeprav je »prepreden s sovraštvom«, ker je to pač edini čas, ki mu je bil darovan (str.49). Poleg tega Tavčar vidi v umetniku potencial in celo družbeno odgovornost. Tako piše: »Kaj pričakujejo ljudje/ od umetnika?// Da jim nudi to,/ česar jim svet ne more nuditi:/ lepoto, upanje,/ uteho, preroštvo, ljubezen./ To,/ česar včasih sam umetnik/ nima./ A pravi umetnik/ je zmožen izoblikovati tudi to,/ česar nima sam v posesti:/ prekrasne svetove,/ polne nepopisne lepote/ in miline.« (str.5). Zdi se mi, da se je vredno zaustaviti ob teh Tavčarjevih besedah, saj gre za dojemanje umetnika kot posrednika lepote, to pa se res ne dogaja pogosto v sodobni literaturi: dovolj, da pomislimo na vrsto umetnikov, ki so samo v teku 20.stoletja demitizirali vlogo umetnika samega ali zanikali možnost, da bi bil umetnik nosilec pozitivnih vrednot ali odgovorov na temeljna človekova vprašanja; v večini primerov je šlo za priznavanje lastne nemoči ali pa za zanikanje umetnosti kot vzvišene dejavno-

sti. Ivan Tavčar je torej po eni strani vpet v negotovost in dvome sodobnega človeka, po drugi pa priznava obstoj lepote, ki jo umetnik zmore posredovati, čeprav je sam ni deležen: neke vrste novodobni Orfej, torej. Tu bi se rada zaustavila še pri Tavčarjevem poskusu preseganja posameznikove krizne situacije, ki je ravno tako zanimivo: pesnik namreč vidi rešitev pred odtujujočim svetom predvsem v ljubezni in priznavanju obstoja Boga. V obeh primerih gre za pesnikov odmik od miselnih tokov, ki prevladujejo v dobrem delu sodobne poezije. Ljubezen je za Tavčarja kot »tiha melodija« ali »starodavna mantra«, ki v duši rojeva mir in vedrino (str.58), edina, ki zmore spremeniti »naše glušne temine/ v blesteče/ jutranje zore«, kot pravi (str. 20). Religioznost pa je pogosto prisotna v Tavčarjevi liriki: tokrat, v zbirki *Odselitev*, zapiše, da celo življenje lovi besede in barve, ki bi mu pokazale pravo, večno domovino, kjer ve, da bo našel odgovor na vse dvome. Iz zaupanja se mu rojeva misel na »dobrega in usmiljenega Očeta«, kot ga imenuje: ga bo ta še čakal ali se je že naveličal pesnikove oddaljenosti? (str. 69-70). Pesnikova *odselitev* ali slovo se prikazuje v nežnih in lepih podobah: je skrivnost, ki se razodene na samotni jasi brez poti nazaj, ali pa je podobna podtalni reki, ki se umiri samo, ko se izlije v »neizmerno modrino spoznanja« (str.108).

Tavčarjeva zbirka *Odselitev* je zanimiva tudi zaradi izbranega jezika, ki sodi sicer med značilnosti tega pesnika. V tej zbirki zasledimo vrsto neobičajnih besednih zvez, ki razodevajo pesnikovo željo po čim globljem pomenu izrazov, kar dosega s spretnim povezovanjem izrazov,

ki sodijo na različna čutna območja: temine so na primer glušne (str.20), odmev tišine pa je doneč (str.31); tišina ima pojoči glas (str.35), srce pa je skisano (str.37); in še: valovanje vseмирskih širjav je burnošumeče (str.43), izkrivljene ustnice so podobne lišajem (str.59), besede pa padajo na gole oltarje nemira (str.95).

Tavčarjeva zbirka *Odselitev* predstavlja zanimivo branje, kjer se posameznikovi dvomi in utrujenost nad puhlimi dnevi sicer rešujejo, vendar ne enkrat za vselej, in kjer iskanje transcendence ne izključuje polnega dožemanja sveta, v katerem je človeku dano ali usojeno živeti. Za sklep naj spregovori pesnik sam, ki pravi tako: »Vsak dan se neprestano srečujem/ s stvarnostjo minevanja. (...) In prav to neusahljivo minevanje/ dela vsak moj hip/ edinstven in neprecenljiv. (...) Dnevi izginjajo brez vonja in sledu/ in vendar jih moj spomin/ vestno čuva in neguje.// Dokler ne bo tudi moja varovalka/ bliskovito pregorela/ in me iz minevanja pregnala/ v snujoči okvir večnostnega diha.« (str. 109).

Neva Zaghet

Peterlinov zbornik

Lani je poteklo sto let, odkar se je na Dolenjskem rodil Jože Peterlin. Po koncu druge svetovne vojne je prišel v Trst, kjer je do smrti deloval na šolskem in kulturnem področju, ne samo kot profesor slovenščine in zgodovine umetnosti, ampak kot vsestranski kulturni delavec. Bil je ustanovitelj Radijskega odra in Slovenskega kulturnega kluba, gledališki kritik, režiser in igravec, urednik revij *Mlada setev* in *Mladika*, pobudnik študijskih dnevov *Draga* in eden od ustanoviteljev Društva slovenskih izobražencev. Založba *Mladika* je v njegov spomin pripravila in izdala Peterlinov zbornik, ki ga je s pozornostjo in okusom uredil Marij Maver.

Kakor je zunanja oprema knjige lepa za oko, tako je dober za dušo Peterlinov sestavek, ki je natisnjen

na zavihkih in ima naslov *Valovita Dolenjska*. To je prelepa pesem v prozi, polna liričnega navdiha, pesniškega ritma in blagozvočnosti. Tako sta že na notranji strani platic izopstavljeni umetniška narava profesorja Peterlina in njegova tesna navezanost na srce Slovenije.

Prvi del zbornika prinaša pripevke, ki so bili prebrani na simpoziju, ki ga je Slovenska prosveta priredila leta 2006, ob tridesetletnici profesorjeve smrti. Na prvem mestu je življenjepis Jožeta Peterlina, ki so ga za video, ki je bi prikazan na simpoziju, sestavile njegove hčerke Matejka, Lučka in Anka. Sledijo referati, ki osvetljujejo Peterlinovo delovanje, predvsem v tržaških letih. Liča Roth je orisala razmere v Trstu ob koncu druge svetovne vojne, ki Slovincem niso bile naklonjene, za begunce pa še posebej bridke, ker so njihovo vnemo za prosvetno delo nekateri odklanjali. Diomira Fabjan Bajc je predstavila odlike prof. Jožeta Peterlina kot šolnika in pedagoga. Bil je njen profesor slovenščine in ob spominu na njegovo izgovorjavo je zapisala: »Njegova slovenščina je zvenela kot harfa.« Opisala je tudi, kako je profesor z učenci pripravljali gledališke nastope. Referat prof. Zorka Hareja je obravnaval Peterlina kot radijskega dramaturga, ustanovitelja Radijskega odra in oblikovalca njegovega programa. V sestavku *Nepozabni glas mojstra materinščine* pa je Nataša Sosič obravnavala Peterlinove radijske režije in igralske vloge. Bolj osebne značaja je sestavek *Spomini na sodelovanje*, ki ga je napisala Zora Tavčar. Ona je tudi avtorica pesmi *Tvoja zadnja pot*, ki je objavljena proti koncu zbornika in je bila napisana na dan profesorjevega pogreba marca 1976.

Magdalena Pahor je pregledala Peterlinova članke v *Mladiki*; pri tem je razkrila njegove psevdonime in olajšala delo tistim, ki bi želeli te članke poiskati. Mala Lapornik se je poglobila v njegovo delovanje na gledališkem področju. Naslov

njenega tehtnega prispevka je: *Igralec*, režiser, kritik in mentor. Na simpoziju sta nastopila še Zorko Simčič in Mirko Mahnič. Oba sta kar prosto spregovorila o svojem starem znancu in prijatelju, Simčič o njegovi izjemni osebnosti, Mahnič o Peterlinu kot gledališkem kritiku v Ljubljani. Objava njunih tekstov je prepis z magnetofonskega traku, kar še poživlja njuno pričevanje.

Referatom s simpozija so pridruženi še trije sicer pozneje napisani teksti (avtorjev Stanka Janežiča, Janeza Bizjaka in Brune Pertot), ki dodatno osvetljujejo Peterlinovo dobo, njegov lik in delovanje.

Drugi del zbornika sestavljata izvorni besedili prof. Peterlina: predavanje iz leta 1975 *Nastanek in rast Slovenskega kulturnega kluba* ter dnevnik iz let 1936-1939. Oba sestavka sta izredno zanimiva, tako da predstavljata ta del pravzaprav vrhunec knjige. Sledi jima razmišljanje Saše Martelanca z naslovom *Ob dnevniku mojega profesorja*.

Tretji del obsega ocene Peterlinove knjige *Slovensko tržaško gledališče 1945-75*, ki je izšla leta 1990 pri založbi *Mladika*. Tudi ta del je zelo zanimiv, ker vsi ocenjevalci soglašajo v mnenju, da je bil Jože Peterlin pravičen kritik, citirajo njegove sodbe o repertoarni politiki v obravnavanem obdobju in priznavajo, da je ta knjiga pomemben vir za dopolnitev zgodovine tržaškega gledališča. Med ocenami je objavljeno tudi pismo, ki ga je po branju knjige poslal Mariju Maverju pisatelj Pavle Zidar in v svojem barvitem slogu izrazil svoje občudovanje.

Knjigo, ki je opremljena s številnimi fotografijami, zaključuje ganjena beseda Peterlinovega dolgoletnega prijatelja Vinka Beličiča, spregovorjena ob poimenovanju Peterlinove dvorane v Ulici Donizetti v Trstu. V svojem govoru je Beličič omenil prijateljeve zasluge za rast slovenske kulture na Tržaškem in izrazil prepričanje, da bo »spomin nanj na teh tleh živ in svetla.«

Marija Cenda

Ste poravnali naročnino?

Celoletna naročnina 30,00 €.

Letalska pošta: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Poštni račun: 11131331; uprava Mladike, Ulica Donizetti 3 v Trstu (pon.-pet. med 9. in 17. uro).

Bančni račun: Zadruga kraška banka – Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916 ; SWIFT: CCRIT2TV00).

Za smeh in dobro voljo

- Slišal sem, da naša soseda živita kot golobčka. Ali je res?
- Pa še kako res! Včasih sfrči eden, včasih pa sfrči čita oba.

- Na svetu smo zato, da delamo ljudem dobro.
- In zakaj so potem oni na svetu.

– Očka, ali boš res prodal drsalke?

- »Kako ljubka je ta vaša punčka,« gostoli soseda, »ali zna že reči mama?«
- »O ja, samo črka m ji še dela težave.«

- Dolgo moraš živeti, da spoznaš, kako je življenje kratko.

Novosti pri MLADIKI!

14,00 €

Erika Cunja
ERIKIN CIRKUS

Vstopimo v droben Erikin svet, kjer sanje in domišljija poletijo visoko visoko.

PRIMORSKI SOKOLI BODO ŠE LETELI
Ur. Mario Šušteršič

Prispevki o vlogi, pomenu in delu neutrudnega športnega in narodnega buditelja na Tržaškem Bojana Pavletiča.

16,00 €

PRIMORSKI SOKOLI
BODO ŠE LETELI
Življenje in delo Bojana Pavletiča

Ur. Mario Šušteršič

MLADIKA

v novem letu 2014

Vsem, ki bodo naročnino 2014 poravnali do 31. januarja 2014, darujemo po izbiri eno od publikacij, ki so tu navedene (po razpoložljivosti zaloge posameznih knjig). Naročnino lahko poravnate po našem poštnem računu 11131331 ali pa tudi osebno na upravi Mladike, Ulica Donizetti 3 v Trstu od ponedeljka do petka med 9. in 17. uro.

Plačniki v tujini lahko plačate s čekom ali po banki na: **Zadružna kraška banka – Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916 - SWIFT: CCRTIT2TV00).**

Št. 1

John Earle
CENA DOMOLJUBJA

Št. 2

Miro Tasso
UN ONOMASTICIDIO
DI STATOŠt. 3
Lida Turk
NENAVADNE ZGODBE
LIPETA KOSCA

Št. 4

Jana Kolarič
ZIMA Z
OGNJENIM ŠALOM

Št. 5

Vesna in Erika Cunja
TRDOGLAVČEK TOMAŽ